

Aleksandra Korol-Chudy
Grzegorz Grześkowiak

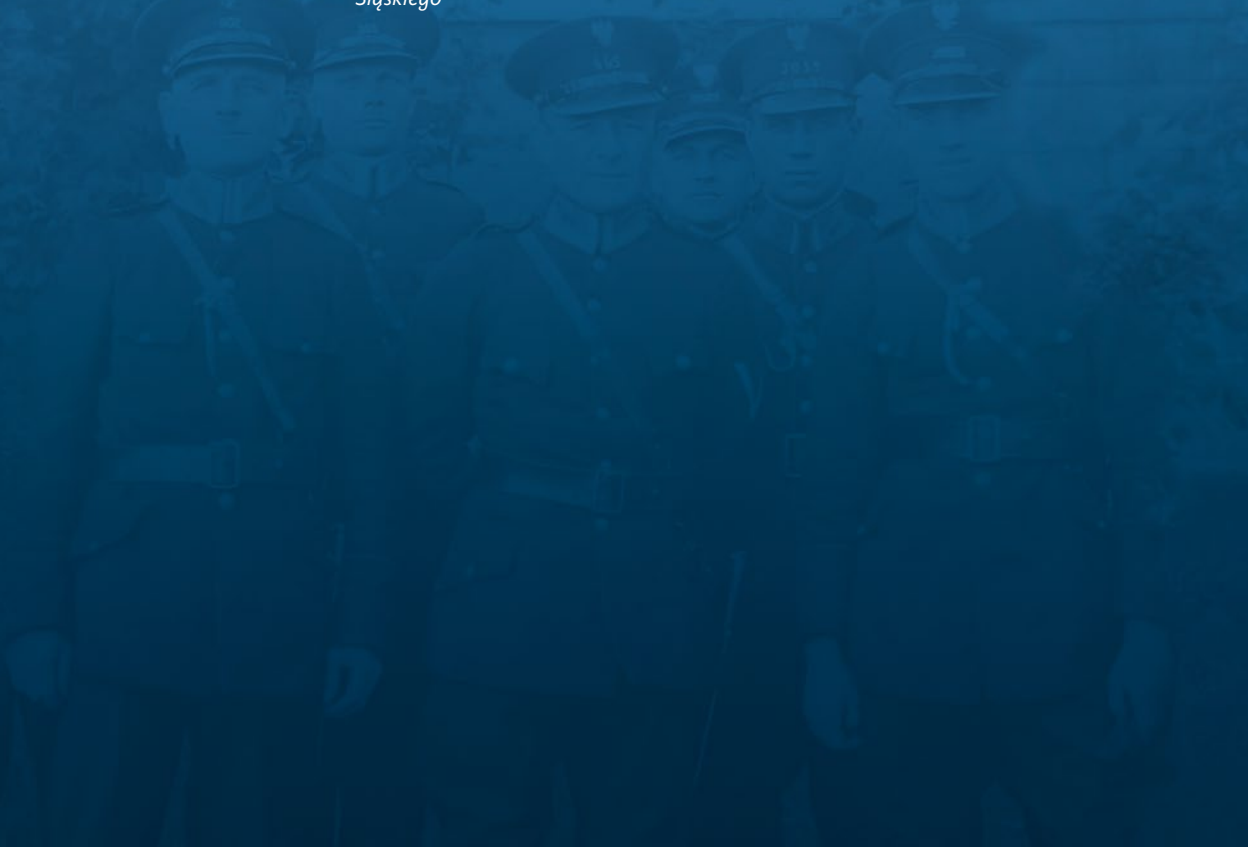
Pamiętaj, że nosisz mundur

Policja Województwa Śląskiego
w stulecie utworzenia



Policja Wojewódzka jest organizacją służby bezpieczeństwa i ma za zadanie utrzymanie bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego i w tym zakresie jest organem wykonawczym władz wojewódzkich.

*Art. 1 Rozporządzenia z dnia 17. czerwca 1922 r.
w przedmiocie organizacji Policji Województwa Śląskiego*



Aleksandra Korol-Chudy
Grzegorz Grześkowiak

Pamiętaj, że nosisz mundur

Policja Województwa Śląskiego
w stulecie utworzenia

Katalog wystawy



INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ



Ogólnopolskie Stowarzyszenie
Rodzina Policyjna 1939 r.
z/s w Katowicach

Katowice 2022

Wydawnictwo jest katalogiem wystawy przygotowanej przez Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach oraz Ogólnopolskie Stowarzyszenie Rodzina Policyjna 1939 r. z/s w Katowicach z okazji 100. rocznicy utworzenia Policji Województwa Śląskiego, 1922–2022, rozszerzonym o dodatkowe treści oraz fotografie.

Wystawa została objęta honorowym patronatem Ministra Obrony Narodowej Mariusza Błaszczaka oraz Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Mariusza Kamińskiego.

Scenariusz: Aleksandra Korol-Chudy, Grzegorz Grzeškowiak

Recenzja merytoryczna: dr hab. Grzegorz Bębnik

Redakcja i korekta: Monika Rosenbaum

Projekt graficzny: Bogusław Nikonowicz

**Koloryzacja
zdjęcia na okładce:** Mikołaj Kaczmarek

Podziękowania dla Justyny Pawlas i Leszka Bensa

Fotografie i dokumenty ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r. z/s w Katowicach, Izby Regionalnej w Piekarach Śląskich, Muzeum Historycznego w Bielsku-Białej, Muzeum Śląskiego w Katowicach, Muzeum Historii Katowic, Muzeum Hutnictwa w Chorzowie, Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Narodowego Archiwum Cyfrowego, Archiwum Urzędu Miejskiego w Katowicach, Biblioteki Śląskiej w Katowicach, Biblioteki Narodowej w Warszawie, strony internetowej Piekarski Werk oraz Teresy Brackiej i Grzegorza Grzeškowiaka.

Wydawca: Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Oddział w Katowicach

Nakład: 1000 egz.

Druk: Wydawnictwo Dukle, Bytom

ISBN: 978-83-8229-557-3 (druk)

ISBN: 978-83-8229-558-0 (pdf online)

Zdjęcie na okładce: Funkcjonariusze Policji Województwa Śląskiego przed Bramą Straceń X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej, 1927 r. (ze zbiorów Izby Regionalnej w Piekarach Śląskich); defilada z okazji imienin marsz. Józefa Piłsudskiego, Katowice, 1932 r. (ze zbiorów NAC)

W cytatach wykorzystanych w katalogu, dla ułatwienia czytelnikowi ich lektury, uwspółcześniono warstwę językową zapisu oraz rozwinięto zastosowane przez autora słów skróty. Zabieg ten nie zmienił sensu zdań oraz przekazu całości zapisu.



**INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ**



Ogólnopolskie Stowarzyszenie
Rodzina Policyjna 1939 r.
z/s w Katowicach

Spis treści

- 5** Wstęp
- 7** Województwo śląskie i jego autonomia
- 14** Utworzenie Policji Województwa Śląskiego
- 19** Pierwsi funkcjonariusze
- 24** Objęcie służby
- 33** Organizacja
- 41** Struktura służbowa
- 46** Umundurowanie i uzbrojenie
- 54** Służba
- 64** Szkolenie
- 74** Po służbie
- 80** Sport
- 86** Rodzina Policyjna
- 89** Kres formacji
- 93** Pamięć



Wstęp

Objęcie części Górnego Śląska w czerwcu 1922 r. przez Polskę wiązało się ze sformowaniem na przejmowanym obszarze polskiej administracji. Na terenach nowo utworzonego, samorządnego województwa śląskiego, którego powstanie zapowiedziano już w lipcu 1920 r., zgodnie przyjętą specjalną Ustawą Konstytucyjną Sejmu Ustawodawczego II Rzeczypospolitej, powołano do życia odrębną formację policyjną odpowiedzialną za zapewnienie bezpieczeństwa i poszanowanie prawa. Utworzona w 1922 r. Policja Województwa Śląskiego powszechnie uważana była za formację wyrastającą wprost z szeregów powstańców śląskich i bojowników o polskość Śląska Cieszyńskiego. W obrębie korpusu w całym okresie dwudziestolecia międzywojennego ze szczególną uwagą i pieczołowitością kultywowano tradycje powstańcze. Wierni policyjnej przysiędze i spuściznie funkcjonariusze Policji Województwa Śląskiego jako pierwsi stanęli w obronie kraju we wrześniu 1939 r., uczestnicząc w trakcie całej kampanii wrześniowej w czterech bitwach i kilkunastu potyczkach z niemieckimi formacjami dywersyjnymi i Wehrmachtem. Straty osobowe w trakcie II wojny światowej szacowane są na ok. 80 proc. stanu liczbowego formacji.

Jeśli uznajemy za prawdziwe słowa Feliksa S. Konarskiego z otaczanej szacunkiem pieśni *Czerwone maki na Monte Cassino*, że wolność Polski krzyżami się mierzy, to 1231 nazwisk funkcjonariuszy Policji Województwa Śląskiego z Miednoje jest solidnym górnośląskim fundamentem pod dzisiejszą niepodległość Polski. Warto pamiętać, że wśród ponad tysiąca śląskich policjantów, zamordowanych przez NKWD wiosną 1940 r. w Kalininie, znajdowało się ok. ośmiuset weteranów powstań śląskich. Polski Cmentarz Wojenny w Miednoje jest zatem największą nekropolią policyjną na świecie, a równocześnie największym znanym cmentarzem powstańców śląskich.

Publikacja „*Pamiętaj, że nosisz mundur*” *Policja Województwa Śląskiego w stulecie utworzenia* jest okazją do przypomnienia historii polskich tradycji policyjnych na Górnym Śląsku, w których skupiają się wątki walk o polskość Górnego Śląska, lata międzywojennej służby, udział w walkach września 1939 r. i zbrodniczy finał w trakcie tzw. Zbrodni Katyńskiej. Podstawą publikacji jest rocznicowa wystawa przygotowana przez Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Katowicach, rozszerzona o dodatkowe informacje i archiwalne fotografie. Mamy gorącą nadzieję, że broszura przysłuży się przetrwaniu pamięci społecznej o tej formacji, skazanej na zapomnienie po 1945 r., a utrwalony na jej kartach etos policjanta stanie się wzorem do naśladowania, punktem odniesienia dla dzisiejszych funkcjonariuszy policji i inspiracją dla przyszłych pokoleń.

Ryszard Mozgoł, naczelnik OBEN IPN w Katowicach

Województwo śląskie i jego autonomia

Po zakończeniu I wojny światowej, na mocy traktatu pokojowego podpisanego w Wersalu 28 czerwca 1919 r., postanowiono, że o przyszłości Górnego Śląska, dotąd znajdującego się w granicach państwa niemieckiego, zdecyduje plebiscyt. Uprawnieni do oddania głosu mieli się opowiedzieć, czy życzą sobie, aby region został przyłączony do odradzającej się II Rzeczypospolitej czy pozostał w pokonanych w wojnie Niemczech. Tymczasową władzę na górnos Śląskim obszarze plebiscytowym powierzono Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej Górnego Śląska, złożonej z reprezentantów zwyciężskich mocarstw: Francji, Anglii i Włoch, która miała ją sprawować przy pomocy żołnierzy z kontyngentu wojsk sprzymierzonych. Alianci na Górny Śląsk przybyli na początku 1920 r. po wejściu w życie traktatu wersalskiego. Wtedy też zarówno strona polska, jak i niemiecka na dobre rozpoczęły kampanię propagandową, chcąc przekonać niezdecydowanych do oddania na nie swojego głosu w zbliżającym się plebiscycie. Głosowanie poprzedziły dwa wystąpienia zbrojne inicjowane przez Polaków, wybuchające kolejno w sierpniu 1919 i 1920 r. Ostatecznie w plebiscycie,

przeprowadzonym 20 marca 1921 r., za Polską zagłosowało nieco ponad 40 proc. uprawnionych. Wobec zagrożenia niekorzystnym dla II Rzeczypospolitej podziałem Górnego Śląska w nocy z 2 na 3 maja 1921 r. wybuchło III powstanie śląskie, najdłuższe i najbardziej krwawe spośród trzech górnośląskich zrywów. Zakończyło się podpisaniem rozejmu i wycofaniem wojsk obu stron w terminie do 5 lipca 1921 r. W październiku tego samego roku Liga Narodów zdecydowała o podziale regionu. W rezultacie do II Rzeczypospolitej włączyć miano 29 proc. spornego obszaru, na którym znajdowała się większość górnośląskiego przemysłu. Decyzję tę 20 października 1921 r. zaakceptowała Rada Ambasadorów w Paryżu, organ Konferencji Pokojowej. Wkrótce ruszyły prace nad ustaleniem warunków przejmowania przez strony przyznanych im części Górnego Śląska oraz opracowaniem wzajemnych porozumień gospodarczych i dotyczących mniejszości narodowych. Uroczyste obejmowanie otrzymanych terytoriów przez oba państwa rozpoczęło się 17 czerwca 1922 r. W ich efekcie po stronie polskiej utworzono województwo śląskie, a po niemieckiej utrzymano istniejącą od 1919 r. Prowincję Górnośląską.

- ▶ Województwo śląskie było najgęściej zaludnionym, a zarazem najmniejszym województwem II RP. Jednocześnie stanowiło przemysłowe centrum i najbardziej rozwinięty gospodarczo region kraju. Składała się ze wschodnich ziem Górnego Śląska, które po walkach z lat 1919–1921 decyzją Rady Ambasadorów z 20 października 1921 r. przyznano Polsce, oraz z części Śląska Cieszyńskiego, przyłączonej do II RP w wyniku sporów granicznych z Czechosłowacją. Jesienią 1938 r. do województwa śląskiego włączono zajęte przez Polskę Zaolzie. Na zdjęciu mapa województwa w granicach z lat 1922–1938 (ze zbiorów Biblioteki Narodowej)

Autonomja Śląska



**Ustawa konstytucyjna Sejmu Ustawodawczego
w Warszawie z dnia 15. lipca 1920 r. zawiera-
jąca statut organiczny Województwa Śląskiego**

wydał z objaśnieniami

adwokat Wolny



Nakładem K. Miarki, sp. z ogr. por. w Mikołowie G.-Ś.

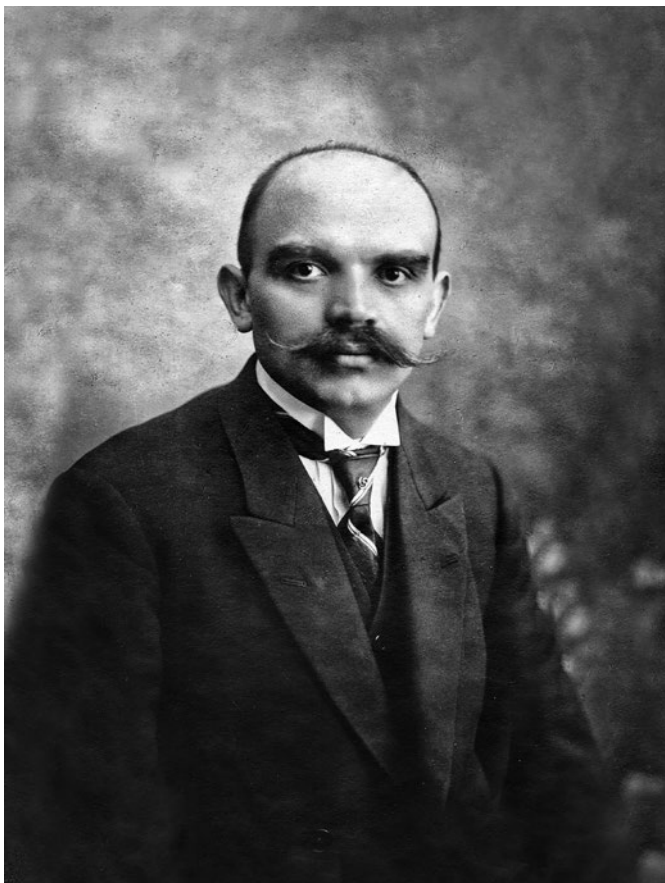
Powstanie oraz zasady funkcjonowania województwa śląskiego zapowiedziała Ustawa Konstytucyjna z dnia 15 lipca 1920 r. zawierająca statut organiczny Województwa Śląskiego uchwalona przez Sejm Ustawodawczy II RP w czasie polsko-niemieckich walk o przynależność Górnego Śląska. Ustawa przyznawała przyszłemu województwu szeroką autonomię: otrzymało ono prawo do własnego sejmku, skarbu, budżetu, szkolnictwa oraz organizacji sił policyjnych i żandarmerii. Państwo polskie zastrzegło dla siebie prowadzenie polityki zagranicznej i celnej, kwestie wojskowe oraz sądownictwo.



Dla ustawodawstwa Sejmu Śląskiego są zastrzeżone sprawy następujące: (...) ustawodawstwo o organizacji sił policyjnych i żandarmerji (...)

Rodz. II, Art. 4 Ustawy Konstytucyjnej z dnia 15 lipca 1920 r. zawierającej statut organiczny Województwa Śląskiego

- ◀ Strona tytułowa wydawnictwa z tekstem Ustawy Konstytucyjnej... z komentarzami Konstantego Wolnego, pierwszego marszałka Sejmu Śląskiego (ze zbiorów Biblioteki Śląskiej)



- ⬆️ Po III powstaniu śląskim, zakończonym w lipcu 1921 r., reprezentantem polskiego społeczeństwa na obszarze plebiscytowym stała się Naczelna Rada Ludowa na Górnym Śląsku. Do jej głównych zadań należało przygotowanie polskiej administracji dla przyszłego województwa śląskiego. NRL zakończyła działalność 17 czerwca 1922 r. w związku z oficjalnym przejęciem władzy przez II RP nad przyznaną jej częścią Górnego Śląska oraz powstaniem Tymczasowej Śląskiej Rady Wojewódzkiej – przejściowego organu ustawodawczego do czasu ukonstytuowania się Sejmu Śląskiego. Przewodniczącym NRL, a następnie pierwszym wojewodą śląskim był Józef Rymer (na fotografii ze zbiorów Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach)



- ⬆️ Wybory do I kadencji Sejmu Śląskiego odbyły się 24 września 1922 r. Inauguracyjną sesję zorganizowano w Katowicach 10 października 1922 r. w jego pierwszej siedzibie – budynku dawnej Królewskiej Szkoły Rzemiosł Budowlanych przy obecnej ul. Wojewódzkiej 33, w której mieści się dziś Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego (ze zbiorów Muzeum Śląskiego w Katowicach)

Utworzenie Policji Województwa Śląskiego

Statut organiczny zapewniał województwu śląskiemu autonomię w zakresie organizacji sił policyjnych. Budowę formacji bezpieczeństwa rozpoczęto przed wybuchem III powstania śląskiego, a następnie kontynuowano po jego zakończeniu w Sekcji Bezpieczeństwa Wydziału Bezpieczeństwa Publicznego Naczelnej Rady Ludowej na Górnym Śląsku, kierowanej przez płk. Stanisława Młodnickiego, komendanta Żandarmerii Krajowej Księstwa Cieszyńskiego. W pracach wzorowano się na ustawie o organizacji Policji Państwowej z 24 lipca 1919 r., a w naradach uczestniczył m.in. Wiktor Zygmunt Sas-Hoszowski, zastępca, a od kwietnia 1922 r. Komendant Główny Policji Państwowej. W efekcie sekcja wypracowała plan określający całościowo kształt organizacji śląskiej policji. Ostatecznie Policję Województwa Śląskiego utworzono na mocy rozporządzenia wojewody śląskiego z 17 czerwca 1922 r., zatwierdzonego ustawą Sejmu Śląskiego z 2 marca 1923 r. Głównym komendantem formacji mianowano płk. Młodnickiego.

- Nadkomisarz PWŚl. Jan Starzyk, były członek Sekcji Bezpieczeństwa NRL, w umundurowaniu galowym PWŚl., ok. 1928 r. (ze zbiorów Grzegorza Grzeškowiaka)

”

Po wybuchu 3go powstania na Górnym Śląsku w maju 1921 r. zgłosiłem się dobrowolnie pod broń i pełniłem ciężką służbę w Dowództwie Żandarmerii Polowej wojsk powstańczych. Po zlikwidowaniu powstania pozostałem dalej na terenie Górnego Śląska i jestem obecnie z p. pułkownikiem Młodnickim zajęty organizacją przyszłej Policji Wojewódzkiej przy Naczelnej Radzie Ludowej na Górnym Śląsku w Katowicach. (...) Żandarmeria krajowa na Śląsku Cieszyńskim przechodzi po objęciu władzy na Górnym Śląsku na Policję wojewódzką.

Fragment rękopisu Jana Starzyka, Cieszyn,
22 stycznia 1922 r.



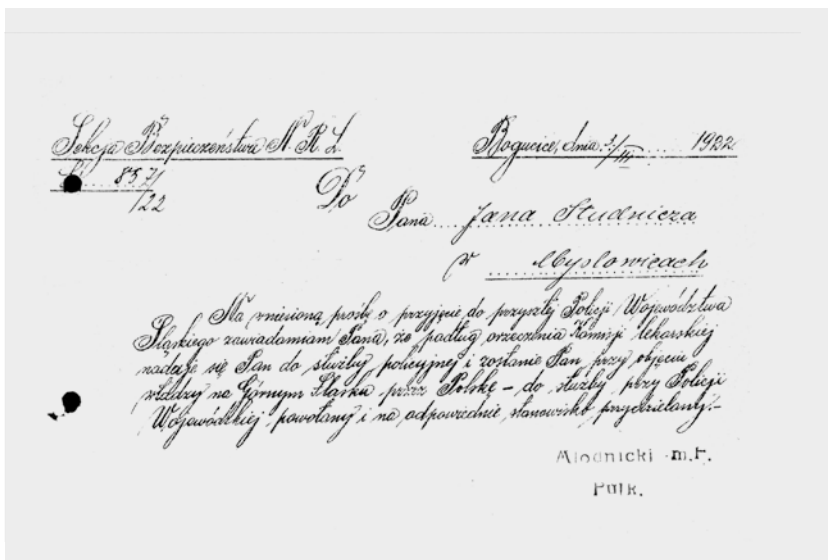
- Wraz z organizacją policji w Sekcji Bezpieczeństwa NRL rozpoczęto werbunek jej przyszłych funkcjonariuszy, sięgając przede wszystkim do kadry Policji Górnego Śląska. Na zdjęciu legitymacja Jana Studnicza, pełniącego służbę w tej formacji od 15 września 1920 r. Do szeregów PWŚI. Studnicz został przyjęty jeszcze przed oficjalnym przejęciem władzy przez Polskę nad przyznaną jej częścią Górnego Śląska i formalnym utworzeniem korpusu (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)



Werbunek do przyszłej policji prowadziła sekcja bezpieczeństwa, biuro personalne. Werbunek odbywał się przeważnie w korpusie policji Górnego Śląska, podówczas czynnej instytucji podlegającej władzom koalicyjnym. Miało to tę dobrą stronę, że członkowie policji Górnego Śląska zaznajomili się ze stosunkami miejscowymi, pewni pod względem narodowym, byli już praktycznie przysposobieni do służby.

Podinsp. Józef Jeziorski, „10 lat Policji Województwa Śląskiego”, Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933, Katowice 1932

- Policję Górnego Śląska utworzono po zakończeniu II powstania śląskiego na mocy rozporządzenia Międzysojusznicznej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej Górnego Śląska z 24 sierpnia 1920 r., początkowo pod nazwą Policji Plebiscytowej (Abstimmungspolizei, APO). Była ona złożona po równo z funkcjonariuszy polskich i niemieckich, którymi dowodzili alianccy oficerowie. Jej oddziały pilnowały porządku na obszarze Górnego Śląska aż do oficjalnego objęcia władzy na tym terenie przez Polskę i Niemcy w czerwcu i lipcu 1922 r. Na zdjęciu polscy funkcjonariusze Policji Górnego Śląska w Lipinach (obecnie dzielnica Świętochłowic), 1921 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



- ⬆️ Dokument wystawiony 3 marca 1922 r. przez Sekcję Bezpieczeństwa NRL i płk. Stanisława Młodnickiego, zaświadczaający, że Jan Studnicz, funkcjonariusz Policji Górnego Śląska, nadaje się do służby w przyszłej PWSi. (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)



Dnia 17.1. br. wysłano delegację do pułkownika p[olicji] p[łaństwa] w Zawodziu żeby się dowiedzieć o pewności przyjęcia urzędników polskich naszej sotnie do policje górnośląskiej. Wyjaśnienie podał nam zastępca pułkownika sekretarz następujące: Przyjęty będzie każdy który jest obywatelom polskim, nie karany, średniego wzrostu, od lat 23. do 35, czytać i pisać po polsku. Każdy z osobna wstawia wniosek o przyjęcie do policji górnośląskiej (...). Nadwachmistrz Kowalski stawiał zapetanie żeby nie można dostać nauki w pisaniu polskim z powodu że jest dużo urzędników, którzy nie potrafią (...)

Sprawozdanie z wyjazdu delegacji funkcjonariuszy Policji Górnego Śląska do płk. Stanisława Młodnickiego w sprawie warunków przyjęcia do służby w organizowanej PWSi., Katowice, 18 stycznia 1922 r. (pisownia oryginalna)

Pierwsi funkcjonariusze

Funkcjonariusze nowo utworzonej PWŚl. byli przeważnie ludźmi doświadczonymi w służbie. Wcześniej wchodzili w skład różnych formacji, działających w okresie powstań śląskich na Górnym Śląsku oraz po rozpadzie w 1918 r. monarchii austro-węgierskiej na terenach Śląska Cieszyńskiego. Prócz funkcjonariuszy Policji Górnego Śląska trzon korpusu PWŚl. stanowili przede wszystkim żandarmerii Żandarmerii Krajowej Księstwa Cieszyńskiego, która z dniem 7 sierpnia 1922 r. została w całości wcielona w struktury PWŚl., kończąc w ten sposób budowę formacji i organizację jej służby na terenie całego województwa śląskiego. Poza tym przyjmowano też osoby bez przeszłości policyjnej, również spoza Śląska. Kandydatów zwerbowanych przed oficjalnym utworzeniem PWŚl. kierowano na krótkie kursy prowadzone przez Policję Państwową w Toruniu lub żandarmerię w Cieszynie i Skoczowie. Po odbyciu szkolenia ci, którzy nie mogli wrócić na obszar plebiscytowy, zasilali szeregi Żandarmerii Krajowej Księstwa Cieszyńskiego lub Okręgowej Komendy Policji Państwowej Województwa Kieleckiego, zdobywając praktykę i oczekując na oficjalne przejście władzy przez Polskę na Górnym Śląsku.



◀ Jan Kala, funkcjonariusz Policji Górnego Śląska od 2 stycznia 1921 r. Od 20 czerwca 1922 r. pełnił służbę w PWŚI. Biografia Jana Kali odzwierciedla zarówno zawite losy wielu Górnoszlązaków z początków XX w., jak i funkcjonariuszy PWŚI. Urodził się w 1891 r. we wsi Wrzoski pod Opolem w chłopskiej rodzinie o polskich tradycjach. Jako obywatel państwa pruskiego podczas I wojny światowej służył w armii niemieckiej. W 1919 r. wstąpił do Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska. Brał udział w trzech powstaniach śląskich oraz wstąpił w szeregi Policji Górnego Śląska. Po podziale Górnego Śląska w 1922 r. rozpoczął służbę w PWŚI, z przydziałem do Miejskiej Komendy PWŚI w Królewskiej Hucie. Na terenie Chorzowa służył aż do połowy sierpnia 1939 r. Od końca sierpnia do 2 września 1939 r. walczył z niemieckim oddziałem dywersyjnym Freikorps Ebbinghaus na granicy polsko-niemieckiej w rejonie Chropaczowa. Po ewakuacji na wschód i agresji Związku Sowieckiego na Polskę 17 września 1939 r. trafił do sowieckiej niewoli i został osadzony w Obozie Specjalnym NKWD w Ostaszku. Zginął zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w kwietniu 1940 r. w Kalininie (obecnie Twer) w ramach tzw. Zbrodni Katyńskiej. Jego szczątki spoczywają na Polskim Cmentarzu Wojennym w Miednoje. Od 2009 r. Jan Kala jest patronem auli Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



- Podczas III powstania śląskiego polscy funkcjonariusze Policji Górnego Śląska zasilili szeregi powstańców oraz zorganizowanych w czasie walk Żandarmerii Górnego Śląska i Żandarmerii Polowej. Na zdjęciu szwadron Żandarmerii Polowej Górnego Śląska na terenie przyszłej Komendy Rezerwy PWŚI. przy ul. Bartosza Głowackiego w Katowicach (do 1922 r. Kleiststraße), 1921 r. (ze zbiorów NAC)
- Odnazka Pamiątkowa Dziesięciolecia Policji Górnego Śląska, przyznawana byłym funkcjonariuszom tej formacji, służącym m.in. w PWŚI. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)





(...) oddziały policji Górnego Śląska, jak i Straż Gminna istniały po III powstaniu aż do objęcia Górnego Śląska przez wojska polskie, a pełniąc służbę podczas 24-godzinnego bezkrólewia, poprzedzającego objęcie Górnego Śląska przez władze polskie, przeszły prawie że w komplecie jako podstawa do dzisiejszej organizacji służby bezpieczeństwa na Śląsku w szeregi Policji Województwa Śląskiego.

Podinsp. Józef Jeziorski, „10 lat Policji Województwa Śląskiego”,
Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933, Katowice 1932

- ▣** Pod koniec III powstania śląskiego na mocy rozporządzenia Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej Górnego Śląska z 17 czerwca 1921 r. rozpoczęto tworzenie Straży Gminnych, mających pomagać w utrzymaniu porządku na obszarach opuszczonych przez wojska powstańcze. W oddziałach znaleźli się miejscowi ochotnicy, dowodzeni przez oficerów Policji Górnego Śląska i kontrolowani przez oficerów alianckich. Po rozwiązaniu oddziałów, które nastąpiło wraz z przejściem Górnego Śląska przez Polskę i Niemcy, wielu członków Straży Gminnych przeszło płynnie do służby w PWŚI. Na zdjęciu oddział z Wielkiej Dąbrówki (obecnie dzielnica Piekar Śląskich), 1922 r. (ze zbiorów Grzegorza Grzeškowiaka)

- ◀** Żandarmerię Krajową Księstwa Cieszyńskiego utworzyła jesienią 1918 r. Rada Narodowa Księstwa Cieszyńskiego. Obok Milicji Polskiej Księstwa Cieszyńskiego (istniejącej od listopada 1918 r. do 17 stycznia 1920 r.), a następnie Milicji Śląskiej (od maja 1919 r. do 9 lutego 1920 r.), była to główna formacja policyjna na Śląsku Cieszyńskim w latach 1918–1922. Jej komendantem od 1 grudnia 1918 r. był płk Stanisław Młodnicki (na zdjęciu siedzi w środku w pierwszym rzędzie) (ze zbiorów Grzegorza Grzeškowiaka)

Objęcie służby

Na podstawie porozumienia podpisanego 15 czerwca 1922 r. w Opolu przez reprezentantów polskiej, niemieckiej i alianckiej władzy długo oczekiwane przejęcie przez Polskę i Niemcy przyznanych im części Górnego Śląska z rąk Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej miało nastąpić do 10 lipca. Aby sprawnie przeprowadzić tę operację, cały obszar podzielono na strefy, które kolejno, według ustalonego harmonogramu, zamierzano przekazywać pod odpowiednią administrację. Scenariusz ich przejmowania był z reguły taki sam. Pierwszego dnia w miejsce rozwiązanych dzień wcześniej dotychczasowych sił bezpieczeństwa służbę obejmowała polska lub niemiecka formacja policyjna. Kolejnego dnia przedstawiciele Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej Górnego Śląska oraz rządu polskiego bądź niemieckiego podpisywali protokoły przekazania władzy, następnie zmieniano flagi i wyprowadzano wojska alianckie. W ostatnim dniu uroczystości na teren strefy wkraczały polskie lub niemieckie oddziały wojskowe. Część Górnego Śląska, która przypadła Polsce, podzielono na pięć stref. Procedura przejmowania pierwszej z nich, obejmującej miasto i powiat Katowice, rozpoczęła się 17 czerwca 1922 r. wraz z wkroczeniem Policji Województwa Śląskiego i podjęciem przez nią służby. W pozostałych strefach formacja ta przejęła obowiązki w kolejnych dniach czerw-

N° _____

LIBÉRATION

Le Colonel PESENTI, Commandant les Polices de Haute-Silésie,

prononce la libération de l'agent Jana Studnicza *rozporządza zwolnienie urzędnika nadw.*

de la 1. Wydziału *grupy Jan Studnicza*
Katowickiej *katowickiej*

Motifs: Dissolution des Polices en fin des travaux de la Commission Interalliée de Gouvernement et de Plébiscite de Haute-Silésie. **Powód:** Rozwiązanie policji wskutek zakończenia prac Komisji Międzysojuszniczej Rządzącej i Plebiscytowej na Górnym Śląsku.

Nota. — Cet agent sera libéré à la date du 16. Juni 1922. **Uwaga:** Urzędnik zostaje zwolniony z dniem 16. czerwca 1922 r.

Opole, le 16. Juni 1922. **Opole, le 16. czerwca 1922 r.**

Le [Signature] **Le Chef d'Escadron FEYLER**
Commandant la Centurie. **Commandant la Centurie (Katowice).**

Le Colonel PESENTI,
Commandant les Polices



- ⬆ Rozporządzeniem Międzysojuszniczej Komisji Rządzącej i Plebiscytowej Górnego Śląska z 16 czerwca 1922 r. zdecydowano o rozwiązaniu wszystkich sił policyjnych działających do tej pory na obszarze plebiscytowym: Policji Górnego Śląska, Straży Gminnych i Policji Specjalnej. Likwidacja tych formacji następować miała etapami, zgodnie z harmonogramem przejmowania poszczególnych stref, na które podzielono obszar Górnego Śląska przekazywany polskiej i niemieckiej administracji. Na zdjęciu zwolnienie nadwachmistrza Jana Studnicza z Policji Górnego Śląska w związku z zakończeniem prac Międzysojuszniczej Komisji oraz likwidacją formacji (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)

ca 1922 r. Do ostatniej, obejmującej powiat rybnicki i część raciborskiego, funkcjonariusze PWŚI. wkroczyli 2 lipca 1922 r., a dwa dni później obszar ten zajęło polskie wojsko.

Harmonogram działań związanych z organizacją służby policyjnej na obszarze Górnego Śląska przyłączonego w czerwcu i lipcu 1922 r. do Polski

| Obszar działań | Rozwiązanie oddziałów Policji Górnego Śląska, Policji Specjalnej oraz Straży Gminnych* | Wkroczenie i objęcie służby przez Policję Województwa Śląskiego |
|---|--|---|
| Strefa I (powiat i miasto Katowice) | 17 czerwca 1922 r. | 17 czerwca 1922 r. |
| Strefa II (miasto Królewska Huta) | 20 czerwca 1922 r. | 21 czerwca 1922 r. |
| Strefa III (powiat lubliniecki z Lublińcem, część powiatu tarnogórskiego z Tarnowskimi Górami i powiatu bytomskiego) | 23 czerwca 1922 r. | 24 czerwca 1922 r. |
| Strefa IV (powiat pszczyński z Pszczyną i Mikołowem, część powiatu zabrskiego) | 26 czerwca 1922 r. | 27 czerwca 1922 r. |
| Strefa V (powiat rybnicki z Rybnikiem, Wodzisławiem, Żorami oraz część powiatu raciborskiego) | 1 lipca 1922 r. | 2 lipca 1922 r. |

* Według ustaleń z „Rozporządzenia w przedmiocie rozwiązania Policji Górnego Śląska, Policji Specjalnej oraz Straży Gminnej” z 16 czerwca 1922 r., wydanego przez Międzysojuszniczą Komisję Rządzącą i Plebiscytową Górnego Śląska



Po rozwiązaniu policji ustanowionych przez Komisję Rządzącą i przed odejściem wojsk koalicyjnych policja niemiecka lub policja polska będą wprowadzone na obszar powiatu i zapewnią w nim bezpieczeństwo publiczne. Od chwili przybycia na obszar powiatu aż do chwili, gdy Kontroler Powiatu odda swą władzę przedstawicielowi Rządu Niemieckiego lub Rządu Polskiego, będą one podporządkowane władzy Kontrolera Powiatowego. (...) Daty i sposoby wejścia policji niemieckiej i policji polskiej ustali Komisja Rządząca w porozumieniu z przedstawicielami Rządu Niemieckiego i Rządu Polskiego.

Rozdział II, p. 3 Zarządzeń w przedmiocie oddania przez Komisję Międzysojuszniczą i Plebiscytową Górnego Śląska obszarów przyznanych Niemcom i Polsce na postawie Traktatu Pokojowego, podpisanego w Wersalu dnia 28-go czerwca 1919, Opole, 15 czerwca 1922 r.

JEDNODNIÓWKA

Z OKAZJI PIERWSZEGO ZJAZDU CZŁONKÓW b. POLICJI GÓRNEGO ŚLĄSKA



Cena 2 złote

Czysty zysk przeznaczony dla wdów i sierot po poległych członkach b. Policji Górnego Śląska.

Nakładem Komitetu Zjazdu Członków b. Policji Górnego Śląska.

- ⬆️ Aby zachować ciągłość służb porządkowych, a tym samym bezpieczeństwo w przejmowanych strefach, płk Stanisław Młodnicki zdecydował o tymczasowym pozostawieniu na swoich posterunkach funkcjonariuszy dotychczasowych formacji porządkowych, którzy pozytywnie przeszli weryfikację i zostali już przyjęci do służby w PWŚl. 17 czerwca 1922 r. w Katowicach alianci oficjalnie przekazali władzę policyjną w pierwszej strefie. W imieniu płk. Młodnickiego z rąk Francuzów: mjr. Feylera, komendanta grupy katowickiej Policji Górnego Śląska, oraz kpt. żandarmerii Holfelda, szefa Dyrekcji Policji w Katowicach, urządowanie przejęli nadkomisarze Józef Jeziorski oraz Piotr Tomanek. Na fotografii pierwsza strona okolicznościowej gazety z ilustracją przedstawiającą symboliczne przekazanie obowiązków Policji Województwa Śląskiego przez Policję Górnego Śląska, 1930 r. (ze zbiorów Biblioteki Śląskiej w Katowicach)



- ⬆️ W przeddzień objęcia strefy katowickiej w koszarach w Sosnowcu zgrupowano ok. 700 policjantów przeszkolonych w szkołach policyjnych w Cieszynie i Skoczowie, wyposażono ich w mundury i broń, a następnie przydzielono do służby w poszczególnych miejscowościach. Na zdjęciu przygotowanie funkcjonariuszy do wymarszu do Katowic w celu objęcia służby w pierwszej strefie, Sosnowiec, obecny pl. Stulecia, 17 czerwca 1922 r. (ze zbiorów Muzeum Śląskiego w Katowicach)
- ➡️ Przemarsz oddziału Policji Województwa Śląskiego ulicami Sosnowca w stronę mostu granicznego na rzece Brynicy, 17 czerwca 1922 r. (ze zbiorów Muzeum Historii Katowic)





- ⬆️ Pierwszy oddział śląskiej policji, liczący ok. 200 funkcjonariuszy, maszerując z Sosnowca przez Zawodzie (część gminy Bogucice, obecnie dzielnica Katowic), wkroczył do Katowic 17 czerwca 1922 r. ok. godz. 18.00. Dowodził nim komisarz Paweł Mierzwa. Policjantów zakwaterowano w dawnych koszarach wojskowych przy ul. Bartosza Głowackiego, które stały się jedną z siedzib Policji Województwa Śląskiego aż do wybuchu II wojny światowej. Na zdjęciu moment przekraczania mostu granicznego na rzece Brynicy między Sosnowcem (Polska) a Szopienicami (Górny Śląsk) (ze zbiorów Muzeum Historii Katowic)

”

Wieczorem o godz. 6.00 wkroczyła do Katowic piesza policja polska od strony Zawadzia. Przybyła ona z Sosnowca z muzyką i ze śpiewem, witana radośnie przez ludność polską. Przybyła ona w pełnym rynsztunku z karabinami, w których lufach powytwane były chorągiewki polskie. W sobotę wieczorem policja ta, jako też ci z dotychczasowej policji górnośląskiej, którzy przeszli do służby polskiej, pełniła służbę bezpieczeństwa w Katowicach i w powiecie wraz z wojskami koalicyjnymi. Całe przejście policji odbyło się w należyтым porządku. (...) Policja polska na ulicach robi imponujące wrażenie swoim zewnętrznym wyglądem i taktem wobec publiczności, co stwierdziła i ludność niemiecka. W niedzielę o godz. pół do 2.00 po południu przybyła do Katowic polska policja konna, witana po drodze również radośnie przez ludność polską.

„Sztandar Polski” 1922, nr 138.

”

Po defiladzie przed Komendantem Głównym Policji Państwowej płk. Hoszowskim i Głównym Komendantem Policji Województwa Śląskiego płk. Młodnickim na Rynku w Katowicach i ustnej odprawie komendantów wszystkich placówek komisariaty katowickie objęły służbę zaraz w mieście, a policja przeznaczona na powiat katowicki odjechała przygotowanymi samochodami ciężarowymi na miejsce przeznaczenia z rozkazem, aby jak najdalej za godzinę po objęciu posterunku rozesać patrole w rejonie wedle znajdującego się na posterunku, a przedtem ułożonego planu.

Na dziedzińcu Dyrekcji Policji w Katowicach skonsygnowano [postawiono w stan pogotowia – przyp. aut.] paręset policjantów bezpośrednio z Policji Górnego Śląska wcielonych do szeregów Policji Województwa Śląskiego i w obecności pierwszego Głównego Komendanta płk. Młodnickiego zaprzysiężono ich. Była to chwila bardzo uroczysta. (...) Objęcie służby bezpieczeństwa w innych powiatach odbyło się w kilka dni później. Oddziały policyjne przeznaczone do dalszych powiatów zostały umundurowane i uzbrojone w Katowicach i samochodami przewieziono na miejsca przeznaczenia.

Podinsp. Józef Jeziorski, „10 lat Policji Województwa Śląskiego”, Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933, Katowice 1932



- ⤴ Pluton pieszy funkcjonariuszy PWŚI. pod dowództwem nadkomisarza Piotra Tomanka na uroczystości podpisania aktu oddania władzy przez aliantów w Katowicach, ul. Warszawska (do 1922 r. Friedrichstraße), 19 czerwca 1922 r. (ze zbiorów Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach)

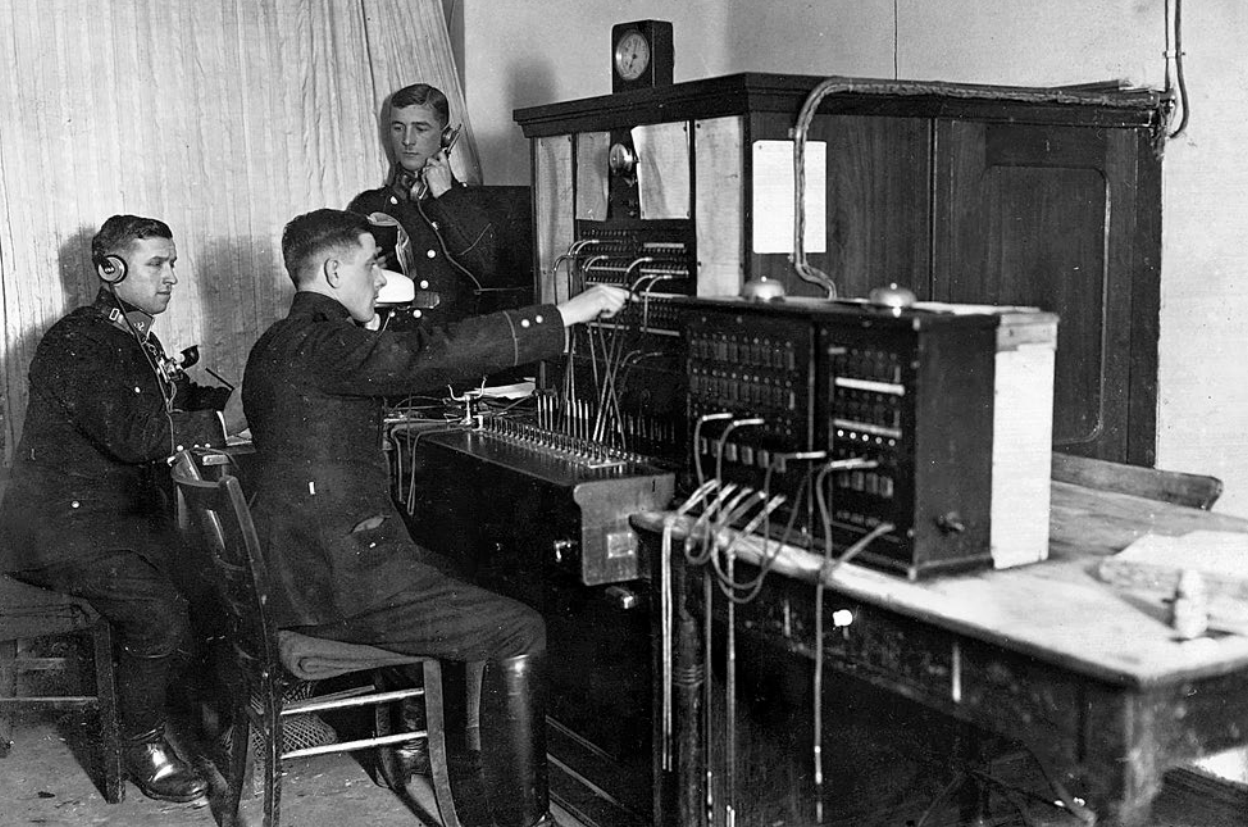


- ⤴ Wkroczenie Wojska Polskiego do Tarnowskich Gór w trzeciej strefie, 26 czerwca 1922 r. W pierwszym rzędzie piąty od lewej stoi, oglądając defiladę, płk Stanisław Młodnicki. Uroczystości związane z przejmowaniem władzy przez Polskę nad przyznaną jej częścią Górnego Śląska zakończyły się 4 lipca 1922 r. w Rybniku, po objęciu piątej strefy i podpisaniu protokołu objęcia całego obszaru (ze zbiorów Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach)

Organizacja

Policja Województwa Śląskiego organizacyjnie dostosowana była do podziału administracyjnego województwa. Główna Komenda mieściła się w Katowicach przy ul. Kilińskiego 9. Podlegały jej komendy miejskie i powiatowe z komendantami odpowiedniego szczebla. Tym z kolei podporządkowano komisariaty w ważniejszych miastach i gminach w powiatach lub dzielnicach dużych miast. W mniejszych gminach oraz małych miastach utworzono posterunki. Formacja utrzymywana była z zasobów Skarbu Śląskiego, przy czym do 1925 r. samorządy miały dokładać 25 proc. środków. W 1922 r. służbę w PWŚl. pełniło 100 oficerów, 136 urzędników, 2527 funkcjonariuszy służby mundurowej i 207 służby śledczej. Po 1924 r., m.in. w związku z kryzysem gospodarczym, liczba etatów zaczęła maleć. Ponowny wzrost nastąpił dopiero jesienią 1938 r. wraz z zajęciem przez Polskę Zaolzia i utworzeniem na jego terenie nowych komend, komisariatów i posterunków. W 1939 r. stan osobowy PWŚl. wynosił 3585 funkcjonariuszy. Śląska formacja stanowiła ok. 10 proc. wszystkich sił policyjnych w II RP.





- ⬆️ Centrala telefoniczna w Głównej Komendzie PWŚl. w Katowicach, przed 1927 r. (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)
- 📍 Gmach Głównej Komendy PWŚl. w Katowicach, widok z rogu ulic Jana Kilińskiego oraz Zielonej (od 1933 r. ul. Żwirki i Wigury), przed 1927 r. W tym samym budynku mieściły się również Miejska i Powiatowa Komenda PWŚl., II Komisariat PWŚl. oraz Dyrekcja Policji w Katowicach. Obecnie w gmachu przy ul. Kilińskiego 9 znajduje się Dowództwo 13 Śląskiej Brygady Obrony Terytorialnej (ze zbiorów archiwum Akt Nowych)
- ⬅️ Główny Komendant PWŚl. insp. Leon Wróblewski wraz z kadrą kierowniczą Głównej Komendy PWŚl. w Katowicach w budynku komendy, 1925 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



- ⬆️ Zgodnie z podziałem administracyjnym województwa w 1922 r. utworzono Miejską i Powiatową Komendę PWŚl. w Katowicach, Miejską Komendę PWŚl. w Królewskiej Hucie (od 1934 r. Chorzowie) oraz Powiatowe Komendy PWŚl. w Bielsku, Cieszynie, Tarnowskich Górach, Lublińcu, Rybniku, Pszczynie oraz w Rudzie i Świętochłowicach (rozwiązane odpowiednio w 1924 i 1939 r.). Po zajęciu Zaolzia w 1938 r. utworzono Powiatową Komendę PWŚl. we Frysztacie. Na fotografii funkcjonariusze z Komisariatu PWŚl. w Siemianowicach Śląskich, podlegającego pod Miejską i Powiatową Komendę PWŚl. w Katowicach, 1937–1939 (ze zbiorów Piekarski Werk)



- ⤴ Emaliowany szyld z elewacji zewnętrznej budynku Komisarjatu PWŚl., 1922–1927 (ze zbiorów Muzeum Śląskiego w Katowicach)
- ⤴ Funkcjonariusze z posterunku w Murckach (obecnie dzielnica Katowic), ok. 1933 r. (ze zbiorów NAC)
- ⤴ Przegląd posterunku górskiego w Istebnej. W środku, w towarzystwie załogi, stoi Główny Komendant PWŚl. insp. Adam Kocur, 1926–1927 (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)





- ▲ Od 1922 r. przy komendach i posterunkach w miarę potrzeby organizowano oddziały śledcze. Po licznych reorganizacjach służby śledczej, na podstawie zarządzenia wojewody śląskiego, w 1929 r. został utworzony Urząd Śledczy jako wyspecjalizowana jednostka przy Głównej Komendzie PWŚI. oraz dwa Wydziały Śledcze o kompetencjach terytorialnych, odpowiadających Miejskiej Komendzie PWŚI. w Królewskiej Hucie wraz z Powiatową Komendą PWŚI. w Świętochłowicach oraz Miejskiej i Powiatowej Komendzie PWŚI. w Katowicach. Do pozostałych komend powiatowych, komisariatów i większych jednostek przydzielono szeregowych członków policji śledczej. Na zdjęciu funkcjonariusze służby śledczej z przewodnikiem psa służbowego, aspirantem PWŚI. Józefem Korusem z Miejskiej i Powiatowej Komendy PWŚI. w Katowicach, 1929 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



- ◀ Rewers pomocniczego znaczka legitymacyjnego służby śledczej PWŚI. wz. 36 (ze zbiorów Muzeum Historycznego w Bielsku-Białej)

- W 1922 r. w strukturze Głównej Komendy PWŚl. utworzono Oddział Konny PWŚl. w Katowicach z siedzibą na terenie dawnych koszar wojskowych w kwartale ulic Bartosza Głowackiego, Józefa Poniatowskiego i Jana Kilińskiego. W 1924 r. w tym samym kompleksie zabudowy rozpoczęła działalność Komenda Rezerwy PWŚl. przy Głównej Komendzie PWŚl., którą w 1926 r. przekształcono w Komendę Szkoły PWŚl., a w 1931 r. ostatecznie w Komendę Rezerwy PWŚl. Na zdjęciu gmach Oddziału Konnego PWŚl. w Katowicach, przed 1927 r. Budynek, pozbawiony ozdobnego wejścia, istnieje do dziś. Przez wiele lat mieściła się w nim Stacja Obsługi Technicznej Pojazdów Wydziału Transportu Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach. Obecnie cały kwartał zabudowań na terenie dawnych koszar należy do Zakładu Opieki Zdrowotnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w Katowicach oraz Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)
- W Królewskiej Hucie/Chorzowie, Bielsku, a po zajęciu Zaolzia także w Orłowej koło Karwiny funkcjonowały Posterunki Konne PWŚl. Na zdjęciu patrol konny w Bielsku, 1934 r. (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)





- ◀ Do służby w szeregach PWŚI, przyjmowano również kobiety, jednak ich liczba wśród policjantów była znikoma. W źródłach uchwytnych jest jedynie kilkanaście nazwisk funkcjonariuszek. Według spisu z 1927 r. w śląskiej policji służyło 12 pań – wszystkie w stopniu posterunkowego. Na zdjęciu młoda kobieta w mundurze funkcjonariusza PWŚI, należącym najprawdopodobniej do Jana Gracy z Piekar Śląskich (ze zbiorów Muzeum Historii Katowic)

Struktura służbowa

Na czele Policji Województwa Śląskiego stał odpowiadający przed wojewodą śląskim Główny Komendant PWŚl. Formacja podlegała mu w zakresie organizacji, administracji, zaopatrzenia, uzbrojenia oraz wyszkolenia. Natomiast w zakresie podstawowych funkcji policyjnych, czyli służby bezpieczeństwa i czynności wykonawczych, śląską policję podporządkowano starostom lub dyrektorom Policji w obwodach, dla których utworzono Dyrekcje Policji (Katowice, Królewska Huta/Chorzów oraz Bielsko). Funkcjonariusze PWŚl. dzielili się na wyższych (oficerów): inspektor, podinspektor, nadkomisarz, komisarz, podkomisarz, aspirant oraz niższych (szeregowych): starszy przodownik, przodownik, starszy posterunkowy i posterunkowy.





- ⬆ Zastępcami Głównego Komendanta PWŚl. byli kolejno podinspektorzy: Augustyn Bańczyk (1922–1926), Józef Jeziorski (1926, 1928–1939), Józef Żółtaszek (1926–1928). Na zdjęciu zastępca Głównego Komendanta PWŚl. podinsp. Augustyn Bańczyk (siedzi trzeci od lewej) w towarzystwie funkcjonariuszy PWŚl., 1924–1926 (ze zbiorów Muzeum Historii Katowic)
- ⬆ Pierwszym Głównym Komendantem PWŚl., pełniącym tę funkcję do 28 grudnia 1923 r., był płk Stanisław Młodnicki. Po nim stanowisko piastowali kolejno inspektorzy: Leon Wróblewski (1924–1926), dr Adam Kocur (1926–1928) oraz Józef Żółtaszek (1928–1939) (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)





- ⬆ Zastępca Głównego Komendanta PWŚl. podisnp. Józef Jeziorski podczas składania kwiatów na płycie Nieznanego Powstańca Śląskiego na pl. Wolności w Katowicach przed rozpoczęciem wyścigu kolarskiego „Szlakiem Powstańców Śląskich nad Odrę”, 18 sierpnia 1934 r. (ze zbiorów NAC)
- ⬆ Główny Komendant PWŚl. insp. Adam Kocur w towarzystwie harcerzy, w tym Wandy Jordanówny, przewodniczącej Zarządu Oddziału Śląskiego ZHP, przed pomnikiem upamiętniającym poległych policjantów na terenie Komendy Szkoły PWŚl. w Katowicach, 1927–1928 (ze zbiorów Muzeum Historii Katowic)
- ⬆ Komendant Główny Policji Państwowej płk Janusz Jagrym-Maleszewski oraz Główny Komendant PWŚl. insp. Józef Żółtaszek przed kompanią honorową PWŚl. podczas IV Ogólnokrajowych Zawodów Sportowych Policji Państwowej w Katowicach, 1929 r. (ze zbiorów NAC)

Umundurowanie i uzbrojenie

Początkowo funkcjonariusze Policji Województwa Śląskiego nie mieli jednolitego umundurowania. W użyciu były m.in. mundury, które pozostały po Policji Górnego Śląska czy Żandarmerii Krajowej Księstwa Cieszyńskiego. W sierpniu 1922 r. Główny Komendant PWŚl. wydał rozporządzenie regulujące te kwestie. Nowe umundurowanie PWŚl. wzorowano na uniformach Policji Państwowej. Mundury były koloru granatowego z chabrowymi i srebrnymi dystynkcjami. Kurtki mundurowe o kroju półwojskowym miały stojąco-wykładany kołnierz oraz chabrowe wypustki na rękawach, podobnie jak na nogawkach spodni. Na głowach noszono czapki typu angielskiego z czarnym daszkiem z okuciem, godłem państwowym i numerem służbowym. Uzbrojenie było profesjonalne. Podstawowe wyposażenie funkcjonariusza składało się z broni krótkiej (pistoletu lub rewolweru), kajdanek i gumowej pałki. Ponadto kompanie Komendy Rezerwy posiadały m.in. pancerze kuloodporne



***Ojczyzna powierzyła Ci broń i oczekuje,
że będziesz Jej godny.***

Przykazania Policjanta, 1938 r.



- ⬆️ Jedną z głównych różnic w umundurowaniu funkcjonariusza PWŚl. w porównaniu z Policją Państwową było umieszczenie na naramiennikach lub patkach kołnierza złotego orła śląskiego. Na zdjęciu orzełek z naramiennika (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)

i stalowe hełmy. W 1928 r. jednym z osiągnięć Głównego Komendanta PWŚl. insp. Adama Kocura było ujednoczenie uzbrojenia w broń długą. Karabiny austriackie i niemieckie, będące na wyposażeniu śląskich policjantów od 1922 r., zostały zastąpione polskimi karabinami Mauser z Fabryki Broni w Radomiu.



- ⤴ Odznaka Pamiątkowa Dziesięciolecia Policji Województwa Śląskiego 1922–1932 została ustanowiona w 1932 r. Noszona ją na lewej górnej kieszeni kurtki mundurowej (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)
- ⤵ Posterunkowy PWŚI. w umundurowaniu służbowym, 1923 r. Zmiany nastąpiły dopiero w 1936 r., kiedy wprowadzono nowy wzór mundurów i obszyta dystynkcji (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)
- ⤴ Funkcjonariusze w płaszczach służbowych w czasie patrolu na pl. Karola Miarki w Katowicach, 1931 r. Policjant z prawej strony to starszy posterunkowy Antoni Sobik, mistrz Polski w szermierce (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)





- ⬆️ Pluton z Komendy Rezerwy PWŚl. w Katowicach z tzw. wyposażeniem alarmowym. Na głowach funkcjonariuszy hełmy bojowe produkcji niemieckiej M 1916, w rękach gumowe pałki. Dowódca ma na głowie czapkę z białym, letnim pokrowcem, 1931 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



- ⬆️ Grupa policjantów z Komisariatu PWŚl. w Siemianowicach Śląskich w umundurowaniu służbowym, z przypiętymi odznaczeniami na kurtkach mundurowych. Na rękawach funkcjonariuszy z pierwszego rzędu widoczne obszycia stopni służbowych, 3 maja 1933 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



Każdy funkcjonariusz policyjny w służbie winien mieć przy sobie świstawkę, aby w razie potrzeby dać znak (sygnał) i w ten sposób zwrócić na siebie uwagę osób cywilnych – szczególnie zaś innych funkcjonariuszów policyjnych.

Pismo Głównej Komendy PWŚl. w Katowicach do wszystkich Komend powiatowych, Komend miast, komisariatów i posterunków PWŚl. z dnia 26 stycznia 1923 r.

- ⬇️ Park samochodowy śląskiej policji w 1939 r. stanowiły: 3 samochody pancerne, 12 samochodów osobowych, 5 autobusów, 2 samochody ciężarowe, 7 motocykli i ok. 400 rowerów. Na zdjęciu drużyna motocyklowa Plutonu Motorowego Komendy Rezerwy PWŚl. w Katowicach, 1929 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



- ◀ Pluton Miejskiej i Powiatowej Komendy PWŚI. w Katowicach w drodze na szkolenie strzeleckie, róg ulic Tadeusza Kościuszki i Józefa Poniatowskiego, 1924 r. (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)
- ↳ Wyjazd plutonu motocyklowego z placu ćwiczeń Komendy Rezerwy PWŚI., przed 1927 r. (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)
- Patrol rowerowy z Komisariatu PWŚI. w Janowie (obecnie dzielnica Katowic), 1928 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)
- ✓ Defilada kompanii honorowej PWŚI. w mundurach galowych na uroczystościach z okazji imienin marsz. Józefa Piłsudskiego w Katowicach, 1936 r. (ze zbiorów NAC)



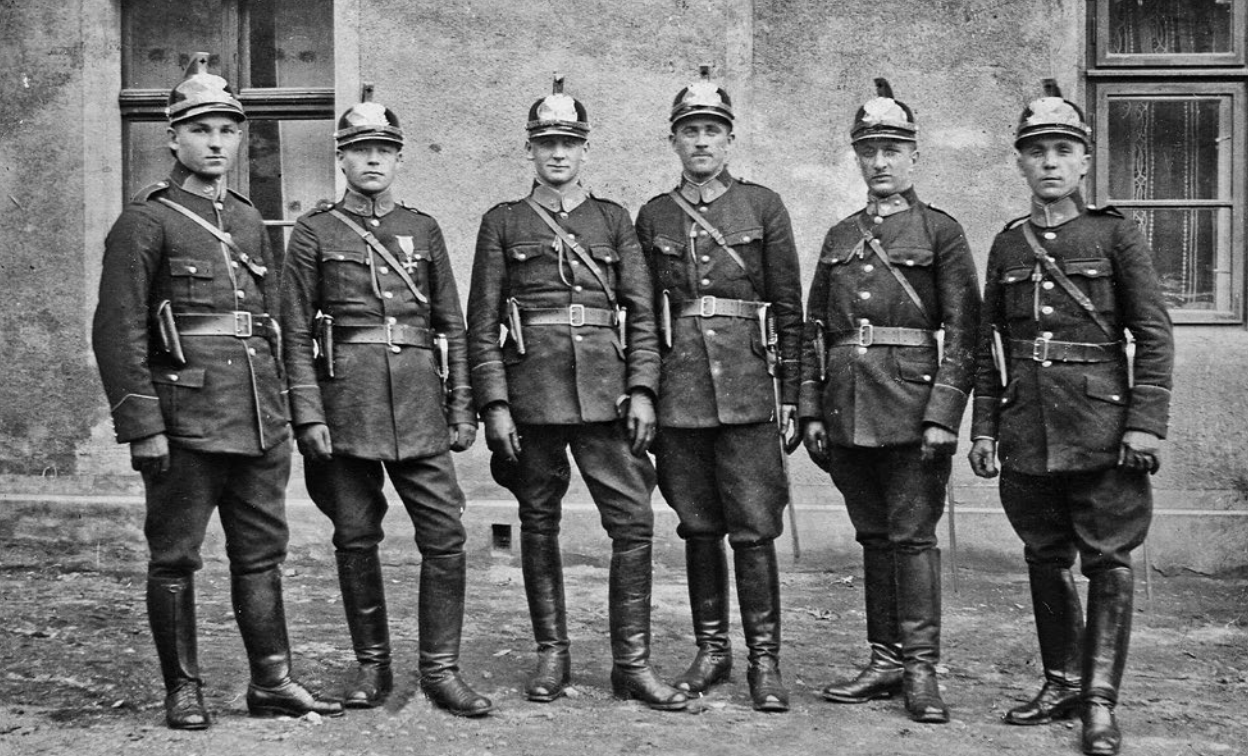
Służba

Zadaniem Policji Województwa Śląskiego było utrzymanie bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego na podlegającym jej obszarze województwa śląskiego. Funkcjonariusze brali udział w zwalczaniu różnych przestępstw popolitych oraz działali prewencyjnie, zabezpieczając uroczystości czy imprezy masowe. Przygraniczny i autonomiczny charakter województwa oraz stała obecność mniejszości niemieckiej powodowały również, że PWŚl. była odpowiedzialna za monitorowanie działalności politycznej oraz inwigilację partii i stronnictw. Śląski korpus odgrywał ważną rolę nie tylko dzięki wysokiemu poziomowi fachowemu, dobremu wykszoleniu, zdyscyplinowaniu i przygotowaniu ogólnemu, ale także ze względu na duże znaczenie gospodarcze i polityczne regionu. Warunkami przyjęcia do służby było posiadanie obywatelstwa polskiego, nieskazitelna przeszłość, wiek od 23 do 35 lat (w póź-



Pomóż temu, kto Twojej pomocy potrzebuje (...).

Przykazania Policjanta, 1938 r.



niejszym okresie od 21 lat), zdrowa i silna budowa ciała oraz odpowiedni wzrost. Wymagano również znajomości języka polskiego w mowie i piśmie, umiejętności liczenia, a w późniejszym okresie wykształcenia ogólnego na poziomie 4 klasy szkoły powszechnej, udokumentowanego szkolnym świadectwem lub opinią komisji złożonej z oficerów PWŚI. Kandydat na wyższego funkcjonariusza musiał posiadać wykształcenie średnie, a na Głównego Komendanta – wyższe. Nominację do policji poprzedzała roczna służba próbna. Każdy wstępujący był zobowiązany złożyć przyrzeczenie służbowe według roty i zgodnie z regulaminem dla funkcjonariuszy PWŚI.

▲ Drużyna Pogotowia z Komisariatu III PWŚI. w Katowicach w paradnych hełmach szeregowych policji pieszej, 1925 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



Dyrekcja Policji Katowice, dnia... 30 IX 1927 r.
w Katowicach.

LIGITYMACJA Nr. _____

Okaziciel niniejszej legitymacji _____
Ignacy Jan Mościcki № 8 407

jest przydzielony do służby na dworcu kolejowym, oraz w pobliżu
miejsca pobytu Pana Prezydenta Rzeczypospolitej.

Wszystkie Władze wojskowe i cywilne zechcą okazywać
wymienionemu jaknajdalej idącą pomoc.

Miejski i Powiatowy Komendant **Dyrektor Policji**
[Signature] w z. _____

Jeziński, podinspektor.



- Zbiórka na placu ćwiczeń przed Komendą Rezerwy PWŚI. w Katowicach przed wymarszem na defladę, 11 listopada 1926 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)
- Legitymacja uprawniająca do służby w pobliżu prezydenta II RP Ignacego Mościckiego w czasie jego wizyty na Górnym Śląsku w październiku 1927 r. (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)

- ▶ Policjant salutujący podczas przejazdu prezydenta II RP Ignacego Mościckiego ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego (wcześniej i obecnie ul. Warszawska) w Katowicach podczas uroczystości z okazji poświęcenia gmachu Urzędu Wojewódzkiego, 5 maja 1929 r. (ze zbiorów Archiwum Urzędu Miejskiego w Katowicach)



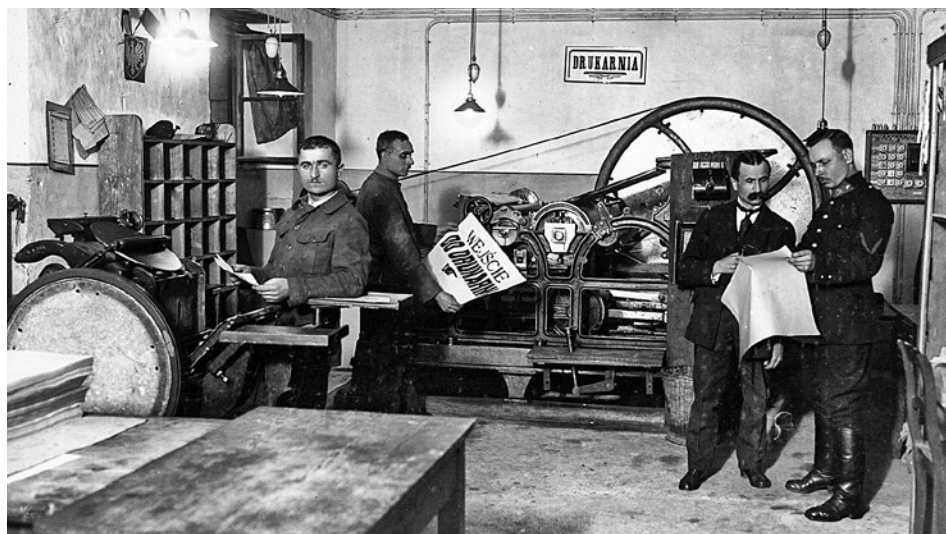
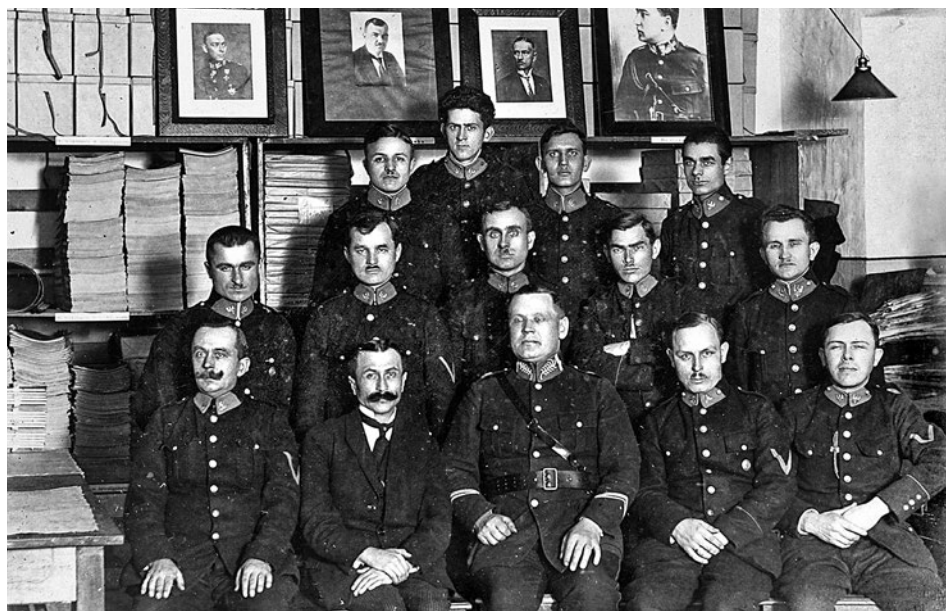
- ▶ Do końca 1922 r. na granicy państwowej z Niemcami i Czechosłowacją na terenie województwa śląskiego kontrolę sprawował Oddział Graniczny podlegający Głównej Komendzie PWŚI. Później służbę tę przejęły właściwe komendy powiatowe. Na fotografii śląscy policjanci oraz funkcjonariusz służby celnej na polsko-niemieckim punkcie granicznym w Rybnej-Miedarach w powiecie tarnogórskim (obecnie Rybna jest dzielnicą Tarnowskich Gór), przed 1927 r. (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)





- ▲ Kontrola na polsko-niemieckim przejściu granicznym w Łągiewnikach (obecnie dzielnica Bytomia), 1923–1926 (ze zbiorów NAC)
- Funkcjonariusz przy tramwaju tranzytowym na polsko-niemieckim przejściu granicznym w Łągiewnikach (obecnie dzielnica Bytomia), lata 20./30. XX w. (ze zbiorów NAC)
- ▶ Odprawa na polsko-niemieckim przejściu granicznym w Łągiewnikach (obecnie dzielnica Bytomia), lata 20./30. XX w. (ze zbiorów NAC)





▲ Zaplecze techniczne Policji Województwa Śląskiego – załoga drukarni policyjnej na zdjęciu pamiątkowym oraz w czasie pracy, 1924–1926 (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)



- Orkiestra policyjna podczas pożegnania dzieci wyjeżdżających na kolonie letnie organizowane przez Związek Obrony Kresów Zachodnich, lata 20./30. XX w. (ze zbiorów NAC)



- Policjant na posterunku drogowym na skrzyżowaniu ulic 3 Maja i Stawowej w Katowicach, 1933 r. (ze zbiorów NAC)



- ⬆️ Funkcjonariusz PWŚI. w trakcie patrolu konnego na jednej z ulic w Cieszynie po zajęciu przez Polskę Zaolzia, 1938 r. (ze zbiorów NAC)

- 📍 Na terenie województwa śląskiego w latach 1922–1939 w czasie wykonywania obowiązków służbowych poległo 23 policjantów, a 627 zostało rannych i kontuzjowanych. Na zdjęciu funkcjonariusze nad grobem posterunkowego Ludwika Sosny z Powiatowej Komendy PWŚI. w Tarnowskich Górach, zastrzelonego przez bandytę 1 stycznia 1925 r., Strzybnica (obecnie dzielnica Tarnowskich Gór) (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)

- Pogrzeb posterunkowego PWŚI. Wiktora Szwałga z Komisariatu w Piekarach Śląskich, ostatniego poległego na służbie policjanta II RP. Posterunkowy Szwałgiel został zastrzelony przez niemieckiego dywersanta 14 sierpnia 1939 r. Przy trumnie przemawia wojewoda śląski Michał Grażyński, Piekary Śląskie, 17 sierpnia 1939 r. (ze zbiorów Piekarski Werk)



Szkolenie

Wraz z utworzeniem Policji Województwa Śląskiego rozpoczęto prace nad organizacją policyjnego szkolnictwa. W pierwszym ośrodku na terenie województwa śląskiego, Szkole Policji dla posterunkowych i przodowników w Świętochłowicach, słuchacze zaczęli naukę już 2 sierpnia 1922 r. Kolejne placówki powstały przy jednostkach miejskich i powiatowych w Katowicach, Bielsku i Królewskiej Hucie. W wyniku centralizacji w 1926 r. działalność rozpoczęła Komenda Szkoły Policji Województwa Śląskiego w Katowicach, od 1931 r. funkcjonująca pod nazwą Komenda Rezerwy Policji Województwa Śląskiego w Katowicach. Podlegając bezpośrednio Głównemu Komendantowi PWŚl., przejęła ona cały zakres dydaktyczny szkolenia zawodowego śląskich policjantów, a szkolących się tam funkcjonariuszy wykorzystywano do działań prewencyjnych w terenie.

- ▶ Każdy przyjmowany do służby funkcjonariusz musiał ukończyć kurs posterunkowych, a następnie przejść kursy doszkalające i specjalistyczne. Na zdjęciu świadectwo ukończenia kursu przodowników w szkole w Świętochłowicach, 1923 r. (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)

Święta Komenda Soligi W.Śl. Komenda Szkoły Soligi W.Śl.

Liczba poz.: 34./

w Świątchłowicach



ŚWIADECTWO

Przed. S t u d n i c z Jan ukończył w czasie od 4-go

m a j a 1923 do 19 września 1923r. kurs III.

przodowników Soligi Włocławskiej w Świątchłowicach

Bez końcowym egzaminie wykazał ogólny po-
stę p d o b r y i uzyskał na ogólną ilość ⁴⁰ frekwen-
tantów ośmnastą lokatę na liście frekwen-
tantów powyższego kursu.

Ś w i ę t c h ł o w i c e dnia 18 września 1923r.

Antoni Szmit

Komendant Szkoły

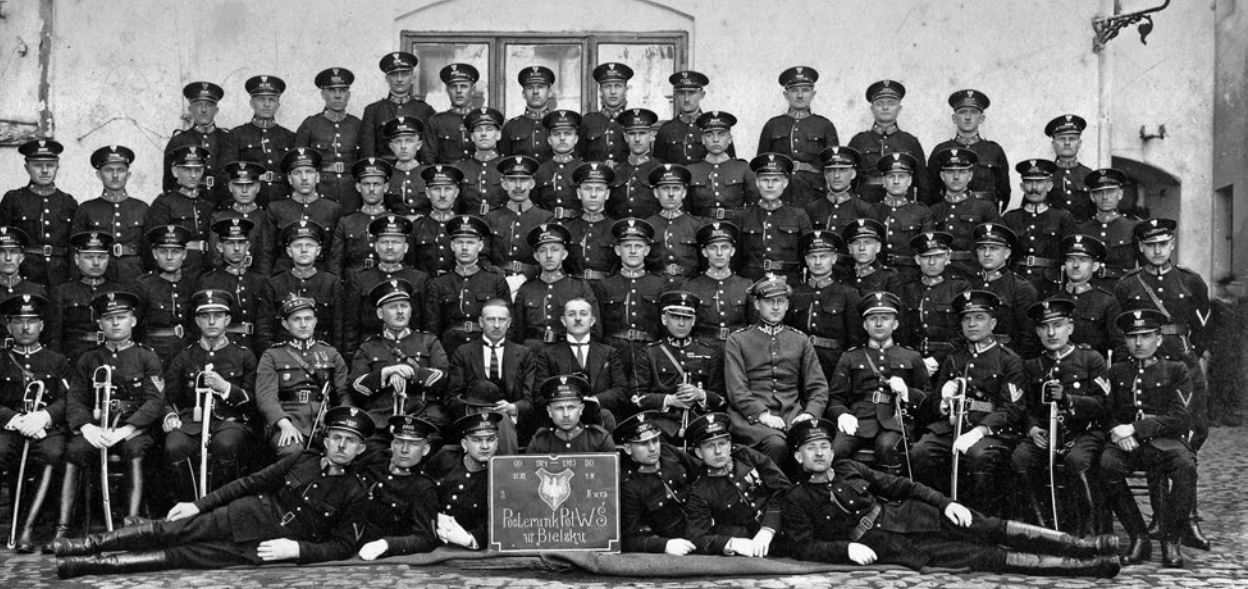


Stefan Głobowski

Komendant klasy

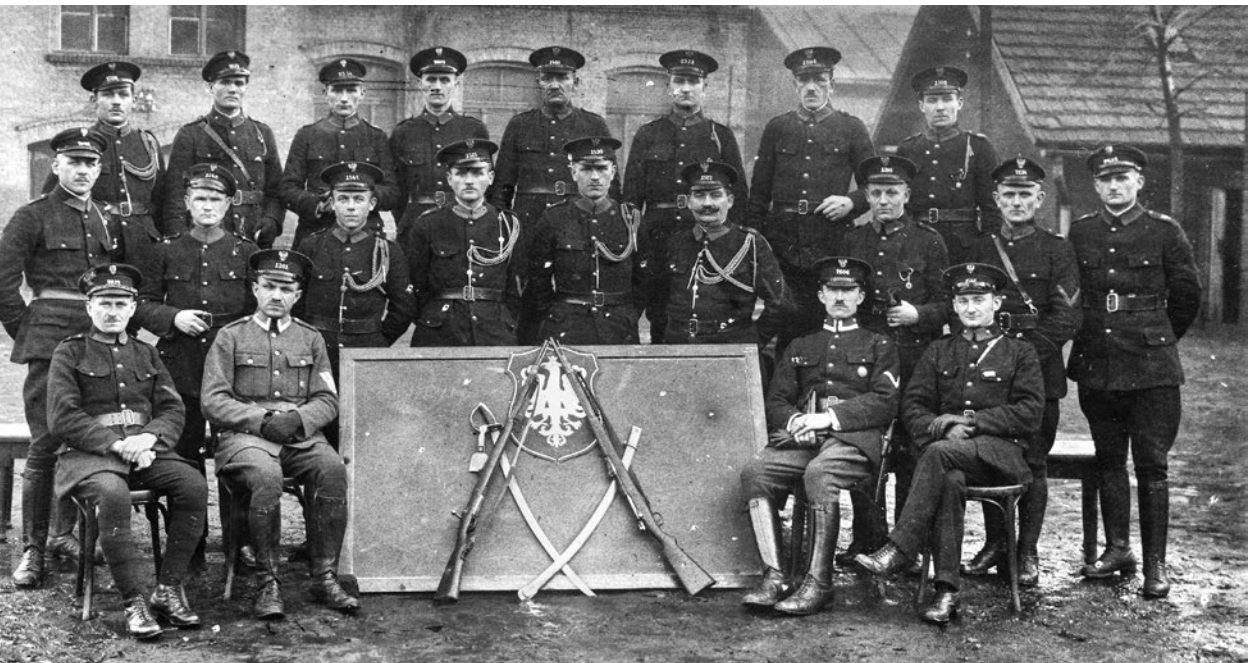
Edward Kubiś

Św. Komendant Szkoły



⬆️ 3 Kurs Posterunkowych PWŚl. w Bielsku, 1925 r. (ze zbiorów Grzegorza Grzeškowiaka)

- ⬇️ Słuchacze kursu posterunkowych przed budynkiem Szkoły Policji w Świątchłowicach, 1922 r. W placówce tej szkolono przede wszystkim posterunkowych będących już na służbie lub przyjętych na roczny okres próbny oraz przodowników – komendantów posterunków. Każdy taki kurs trwał ok. trzech miesięcy. Prócz tego w 1923 r. w placówce przeprowadzono dwa kursy dla oficerów – jedne takie szkolenia dla wyższych funkcjonariuszy, które odbyły się na terenie województwa śląskiego (ze zbiorów Grzegorza Grzeškowiaka)





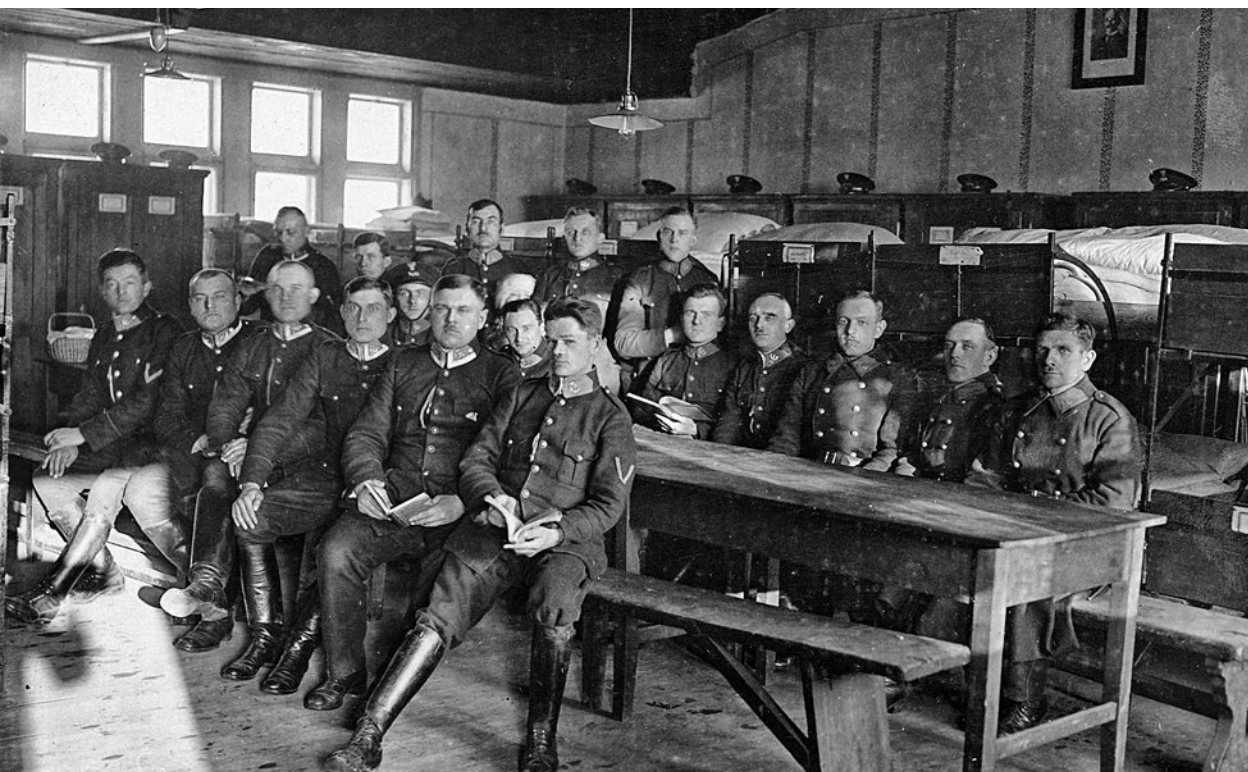
- ▲ Z dniem 7 stycznia 1924 r. rozpoczęła działalność Komenda Rezerwy PWŚl. przy Głównej Komendzie PWŚl., z siedzibą na terenie dawnych koszar wojskowych w kwartale ulic Bartosza Głowackiego, Józefa Poniatowskiego oraz Jana Kilińskiego w Katowicach. Poza podstawowymi zadaniami prowadziła ona również szkolenia funkcjonariuszy, przejmując to zadanie od Szkoły Policji przy Miejskiej i Powiatowej Komendzie PWŚl. w Katowicach. Na zdjęciu uczestnicy kursu administracyjnego, styczeń 1925 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)

- ▶ Pamiątkowy album fotograficzny uczestnika kursu fotograficznego, 1925 r. (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)





- ▲ W dniu 30 sierpnia 1925 r. poświęcono kamień węgielny pod budowę gmachu przy ul. Józefa Poniatowskiego 15 w Katowicach. Budynek oddano do użytku w listopadzie 1926 r. Wtedy też oficjalnie powołano do życia Komendę Szkoły PWŚI. w Katowicach, która miała tam swoją siedzibę. Nowa szkoła przejęła całość szkolenia śląskich policjantów w miejsce rozwiązanej szkoły w Świętochłowicach oraz Komendy Rezerwy PWŚI. przy Głównej Komendzie PWŚI. w Katowicach wraz z kadrami dydaktyczną oraz zapleczem gospodarczym. Na zdjęciu zajęcia z szermierki, w tle widoczny gmach szkolny, w którym m.in. umieszczono dowództwo szkoły, 1926 r. Obecnie w budynku przy ul. Józefa Poniatowskiego 15 znajduje się rektorat Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)
- 📍 Rzeźnia na terenie Szkoły Policji w Katowicach, przed 1927 r. (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)
- Pokój mieszkalny uczestników kursu śledczego w Szkole Policji w Katowicach, przed 1927 r. (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)



Główna Komenda Policji
Województwa Śląskiego
w Katowicach.

Liczba świadectwa 58



Komenda Szkoły Policji
Województwa Śląskiego
w Katowicach.

ŚWIADECTWO.

Lieliński Stefan, pol. Nr. sł. 2857
urodz. 2 września 1903 w Goduli
powiat Świętochłowice Wojew. Śląskie uczęszczał
w czasie od 15. lutego 1927 r. do 9. lipca 1927 r. na kurs
śledczy w Szkole Policji Wojew. Śląskiego w Katowicach i złożył egzamin z wykładanych
przedmiotów z wynikiem: dobrym



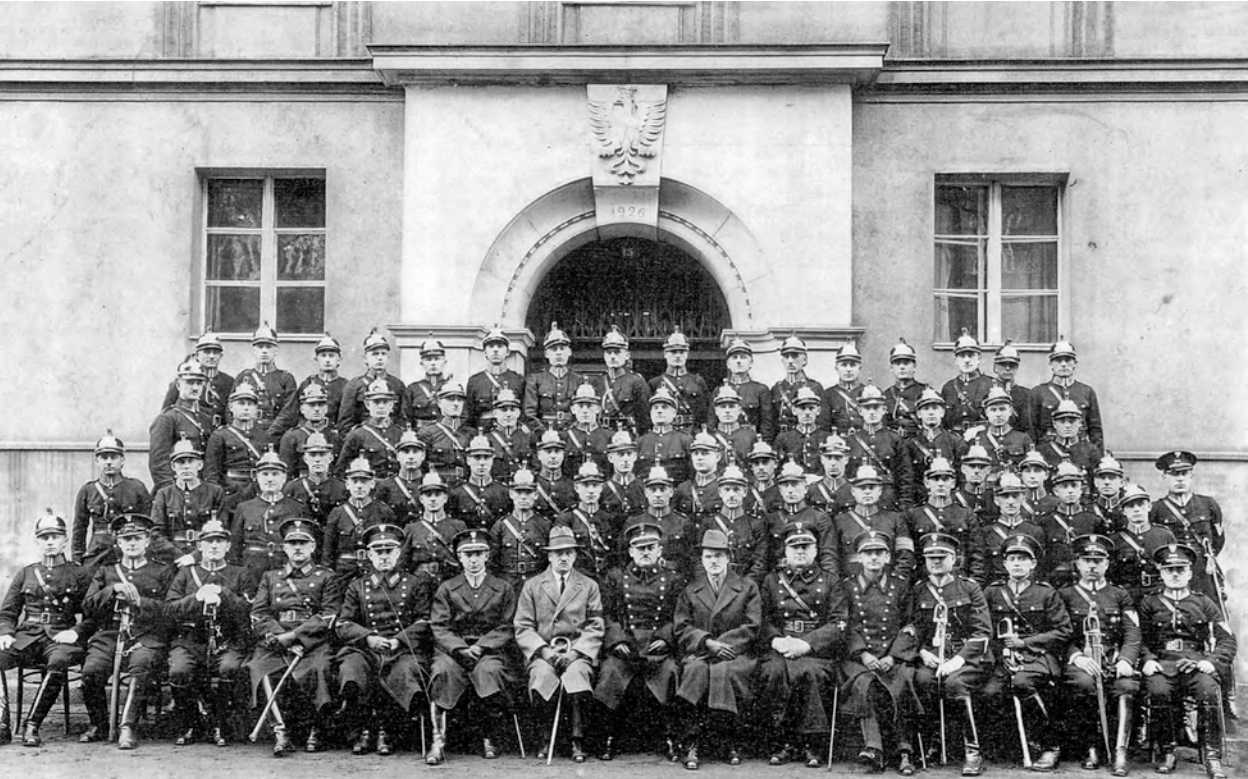
KATOWICE, dnia 9. lipca 1927 r.

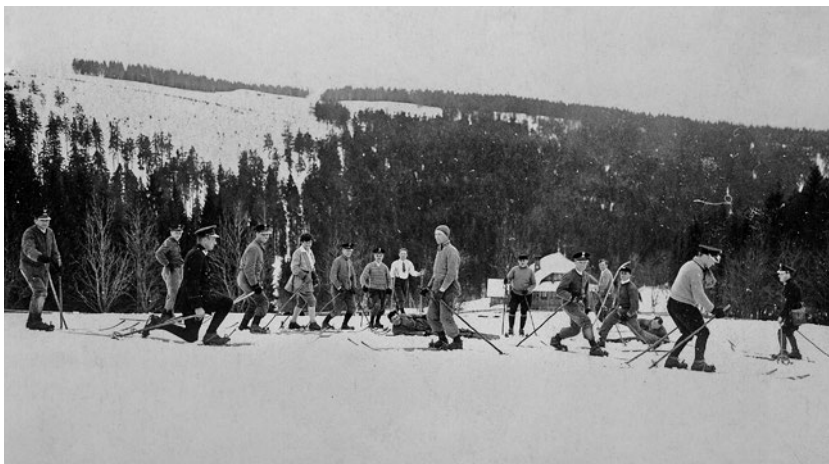
[Signature]
Komendant Szkoły.

[Signature]
Główny Komendant Policji Wojew. Śląskiego.

◀ Świadectwo ukończenia kursu śledczego w Szkole Policji w Katowicach, 1927 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)

✓ Pamiątkowe zdjęcie absolwentów 2. Kompanii XIV Kursu Posterunkowych przed wejściem do budynku Komendy Szkoły PWŚI. przy ul. Józefa Poniatowskiego 15 w Katowicach, 1928 r. (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)





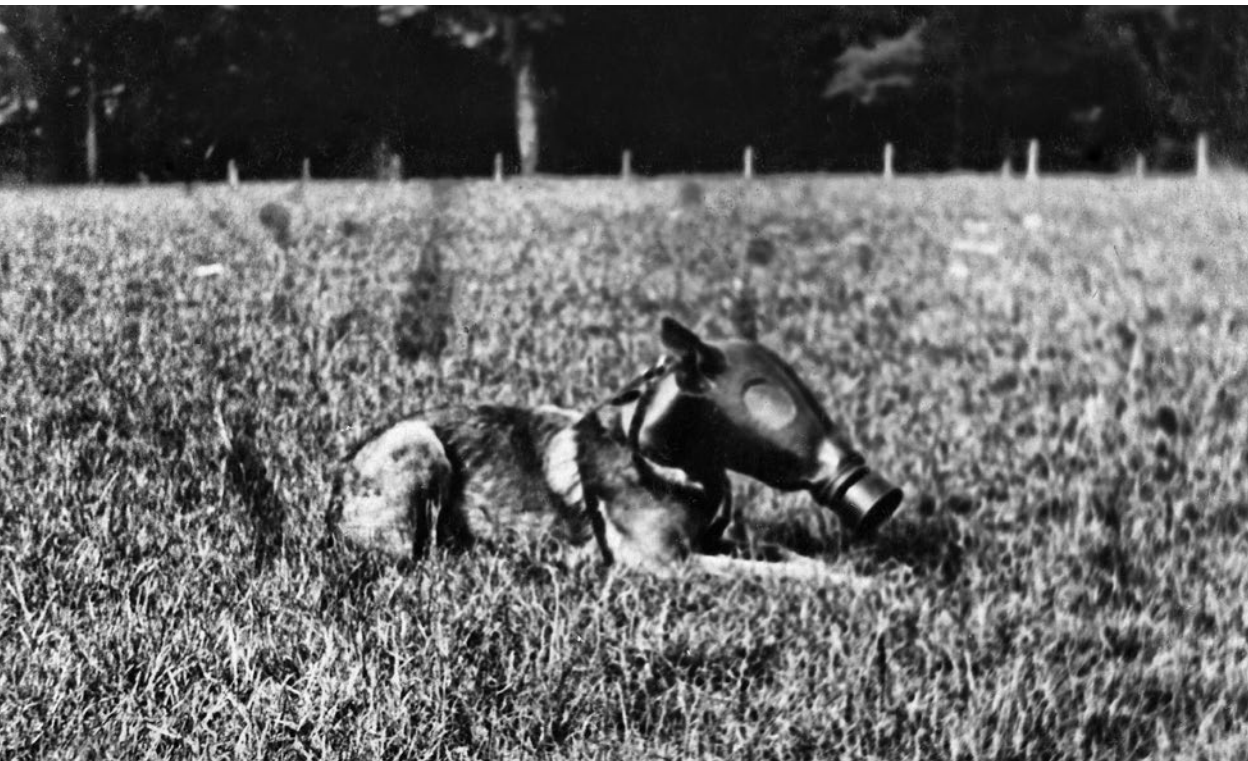
- ⬆️ Kurs narciarski na Baraniej Górze w Beskidzie Śląskim, 13–23 marca 1928 r. Wśród kursantów (piąta od lewej) znajduje się posterunkowa PWŚI. Januskiewiczówna, jedna z kilkunastu kobiet pełniących służbę w PWŚI. (ze zbiorów Grzegorza Grzeškowiaka)



- ⬆️ Zajęcia strzeleckie z broni krótkiej funkcjonariuszy Powiatowej Komendy PWŚI. w Tarnowskich Górach na strzelnicy 11 Pułku Piechoty WP, 1929 r. (ze zbiorów Grzegorza Grzeškowiaka)



- ⬆️ Oficerów PWŚl. szkolono przede wszystkim w Głównej Szkole Policyjnej, a następnie w Szkole Oficerskiej w Warszawie. Szeregowych służby mundurowej i śledczej również wysyłano na kursy do szkół Policji Państwowej, w tym m.in. Centralnej Szkoły Policji Państwowej w Mostach Wielkich. Prócz tego honorowano dyplomy ukończenia kursów zagranicznych, przede wszystkim specjalistycznych. Na zdjęciu funkcjonariusze PWŚl. w szkole w Mostach Wielkich, 1931 r. (ze zbiorów Grzegorza Grzeškowiaka)



- ▶ Szkolenie przeciwgazowe psa służbowego na terenie Ośrodka Stowarzyszenia Hodowców Psów Policyjnych w Chorzowie, 1936 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)
- ▶ Legitymacja członka Stowarzyszenia Hodowców Psów Policyjnych w Chorzowie dla funkcjonariusza PWŚI. z Posterunku Konnego w Bielsku, 1936 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



Po służbie

Funkcjonariusze Policji Województwa Śląskiego stanowili zintegrowaną i wyróżniającą się grupę zawodową. Specjalnie na ich potrzeby powstało kilka stowarzyszeń i organizacji, organizujących im czas wolny, opiekujących się wdowami i sierotami po policjantach, pomagających w leczeniu i wyjazdach na kuracje zdrowotne. Przy komendach działały świetlice zapewniające rozrywkę po pracy i biblioteki, a o kondycję fizyczną dbano w ramach policyjnych klubów sportowych. Jako grupa zawodowa funkcjonariusze brali udział w wielu wydarzeniach kulturalnych i uroczystościach.

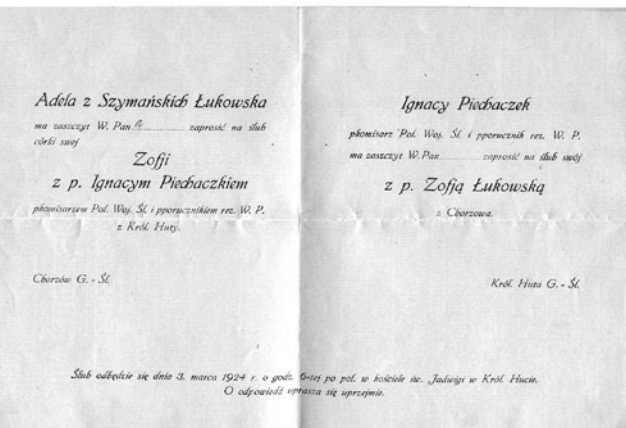


Bądź w życiu i służbie sprawiedliwy.

Przykazania Policjanta, 1938 r.

- 1 Świetlica policyjna w Katowicach, 1922–1926 (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)
- „Samopomoc” Policji Województwa Śląskiego, założona 1 listopada 1923 r., organizowała m.in. bezpłatną pomoc lekarską dla swoich członków. Na zdjęciu grupa funkcjonariuszy przed willą „Ślązaczka” w Zakopanem, w której policjanci i ich rodziny odbywali kuracje, 7 lutego 1928 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)





- ⤴ Na nartach w Zakopanem, 1928 r. (ze zbiorów Piekarski Werk)
- ⤵ Aby zawrzeć związek małżeński, funkcjonariusz PWŚI. musiał uzyskać zezwolenie przełożonego, a narzeczona była obowiązana posiadać nieposzlakowaną opinię. Na zdjęciu zaproszenie na ślub oficera PWŚI., 1924 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



⬆️ Nowożeńcy, ok. 1929–1930 (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



⬆️ Aspirant PWŚl. Franciszek Szymkowiak po służbie wraz z kolegami z komisariatu w restauracji „Zamek Leśny” w Katowicach-Muchowcu, 3 maja 1929 r. (ze zbiorów Teresy Brackiej)

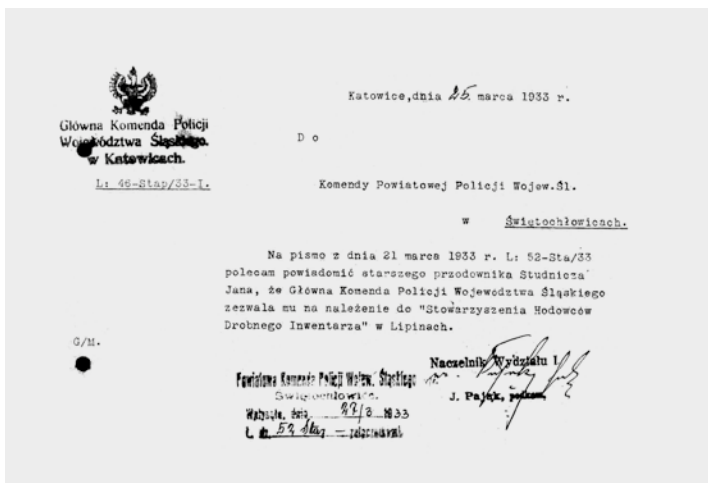


- ▶ Przdownik PWŚI. Franciszek Wilkos, legionista, uczestnik wojny polsko-bolszewickiej oraz III powstania śląskiego, od 1 czerwca 1922 r. funkcjonariusz z Komisariatu PWŚI. w Katowicach-Załężu, z rodziną na spacerze w Katowicach, ok. 1935 r. (ze zbiorów Muzeum Śląskiego w Katowicach)

- ▼ Policjanci przed głazem upamiętniającym powstania śląskie w Strzybnicy (obecnie dzielnica Tarnowskich Gór), przed 1927 r. (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)



- Zezwolenie Głównej Komendy PWŚl. dla starszego przodownika Jana Studnicza na wstąpienie do Stowarzyszenia Hodowców Drobnego Inwentarza w Lipinach (obecnie dzielnica Świętochłowic), 25 marca 1933 r. (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)
- ✓ Uroczystość złożenia kwiatów na płycie Nieznanego Powstańca Śląskiego na pl. Wolności w Katowicach, inauguracyjna wyścig kolarski „Szlakiem Powstańców Śląskich nad Odrę”, 18 sierpnia 1934 r. (ze zbiorów NAC)

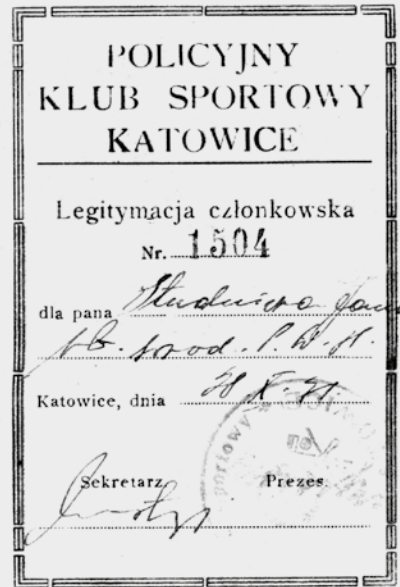


Sport

Dużą popularnością wśród policjantów cieszył się sport. Był on ważnym elementem szkoleń funkcjonariuszy, ponieważ pomagał w utrzymaniu ich dobrej kondycji fizycznej, jak również integrował środowisko. W 1924 r. na terenie Katowic powstał Policyjny Klub Sportowy „Katowice”, wkrótce największy i reprezentacyjny klub w województwie, którego członkiem mógł być każdy funkcjonariusz PWŚI. Działał on aż do wybuchu II wojny światowej, trenując sportowców w ramach wielu sekcji, m.in. piłkarskiej, ciężko- i lekkoatletycznej, narciarskiej, tenisowej, bokserkiej, pływackiej, strzeleckiej, szermierczej, kolarskiej, szachowej czy strzeleckiej. Śląscy policjanci z powodzeniem startowali w Ogólnokrajowych Zawodach Sportowych Policji Państwowej, których propagatorami były Główna Komenda PWŚI. oraz Komenda Główna Policji Państwowej. Poza rywalizacją typowo policyjną przedstawiciele takich dyscyplin jak boks czy szermierka odnosili wiele sukcesów na arenach krajowych i międzynarodowych, reprezentując Polskę także podczas XI Letnich Igrzysk Olimpijskich w Berlinie w 1936 r.



▲ Odznaka PKS „Katowice” (ze zbiorów Muzeum Hutnictwa w Chorzowie)



▲ Legitymacja członkowska PKS „Katowice” (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)

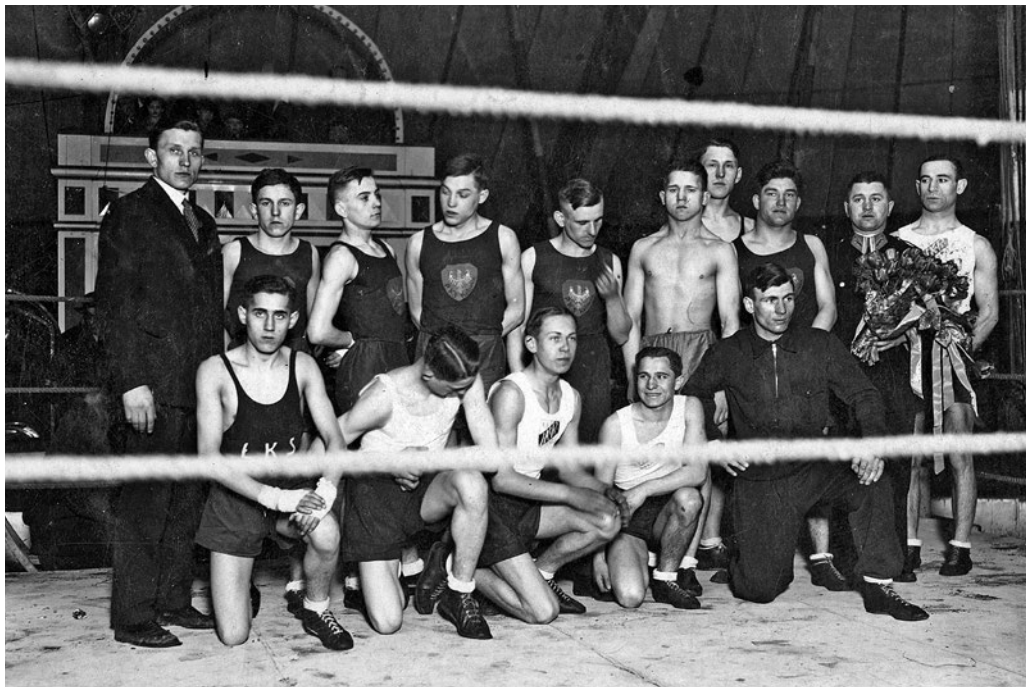


▲ Pamiątkowe medale z policyjnych zawodów sportowych – strony z dedykacjami (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



- ⬆️ Od 1924 r. Policyjne Kluby Sportowe tworzone w wielu miejscowościach województwa śląskiego. Jako pierwszy, w marcu 1924 r., zawiązał się klub w Katowicach, a chęć przystąpienia do niego zadeklarowało 120 funkcjonariuszy. W świetle pierwszego uchwalonego statutu jego celem było uprawianie lekkiej atletyki, sportów zimowych oraz gry w piłkę nożną, która szybko stała się dominującą dyscypliną. Pierwszy mecz piłkarski odbył się 2 maja 1924 r. z 1 FC Katowice. W latach 1925–1926 sukcesywnie do katowickiego klubu włączano kluby policyjne z innych miejscowości, tworząc jeden reprezentacyjny klub z siedzibą w stolicy województwa. Na zdjęciu drużyna piłki nożnej Policyjnego Klubu Sportowego w Katowicach, 1924–1925 (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)
- 📌 W 1926 r. w strukturę Policyjnego Klubu Sportowego „Katowice” włączono samodzielny dotąd klub szachowy, tworząc sekcję szachową. Na zdjęciu Policyjny Klub Szachistów, połowa lat 20. XX w. (ze zbiorów Archiwum Akt Nowych)
- Rozpoczęcie meczu policyjnych drużyn piłkarskich Polska–Węgry na boisku PKS „Katowice” przy ul. Bankowej w Katowicach, 19 czerwca 1927 r. Boisko, wybudowane ze składek członków klubu, uroczyście poświęcono i oddano do użytku 17 października 1926 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)







- ⬆ Sekcja szermiercza PKS „Katowice” w czasie defilady z okazji imienin marsz. Józefa Piłsudskiego w Katowicach, 1933 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)

- ⬆ Dekoracja kotylionem hipicznym konia posterunkowego PWŚl. Adolfa Wojnara z sekcji jeździeckiej PKS „Katowice” – zwycięzcy zawodów hipicznych na IV Ogólnokrajowych Zawodach Sportowych Policji Państwowej, zorganizowanych w Katowicach, 1929 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)

- ⬆ Mecz bokserski między PKS „Katowice” a Klubem Sportowym IKP-Lódź. W czarnych koszulkach z emblematami PKS śląscy policjanci, lata 30. XX w. (ze zbiorów Muzeum Historii Katowic)

Rodzina Policyjna

Stowarzyszenie „Rodzina Policyjna” powstało w 1929 r. w Warszawie. Głównym celem organizacji była pomoc i opieka nad wdowami, sierotami, emerytami i rodzinami policyjnymi. Tworzące się w tym samym czasie pierwsze koła w województwie śląskim nie były jeszcze organizacyjnie powiązane z centralą w stolicy. Oficjalne włączenie do ogólnokrajowej struktury nastąpiło dopiero na początku 1932 r. Zwołane wówczas zgromadzenie delegatek wybrało Zarząd Okręgowy na czele z Zofią Żółtaszkową, żoną Głównego Komendanta PWŚI., który uchwalił przyłączenie do Zarządu Naczelnego Stowarzyszenia „Rodzina Policyjna” w Warszawie. W 1938 r. stowarzyszenie w województwie śląskim liczyło 3227 członków, działających w kołach przy miejskich i powiatowych komendach oraz komisariatach PWŚI.

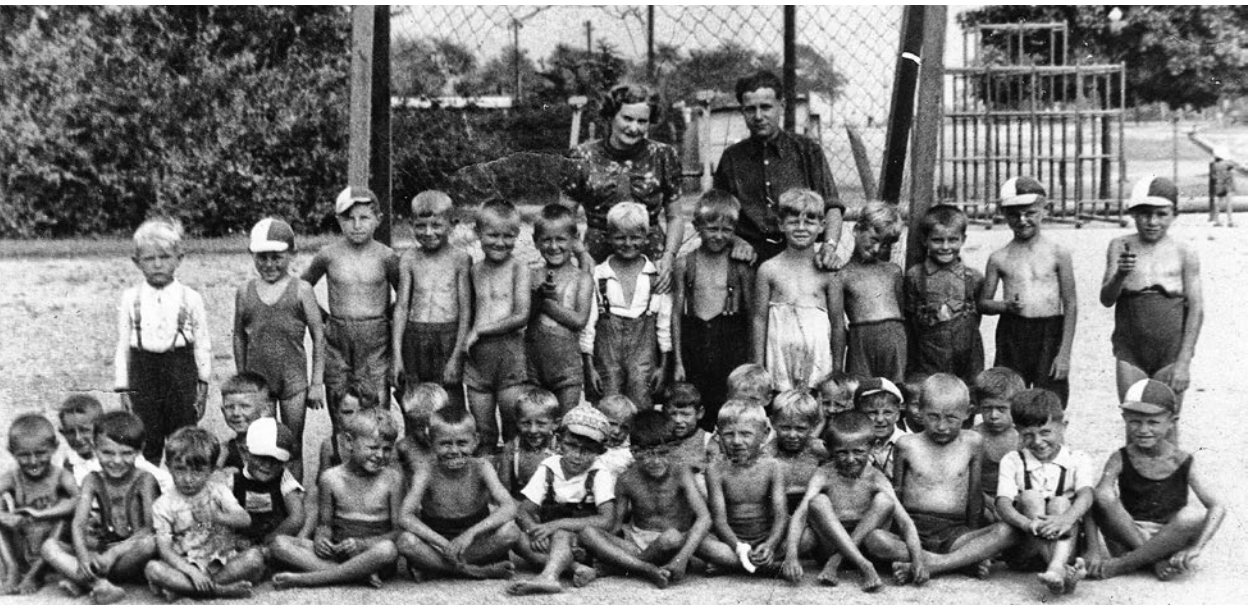
- ➊ „Rodzina Policyjna” pozyskiwała środki finansowe na swoją działalność, organizując amatorskie przedstawienia teatralne, zabawy taneczne i ogrodowe czy koncerty muzyczne. Z pozyskanych funduszy finansowano kolonie letnie dla dzieci, wycieczki, uroczystości i imprezy świąteczne, zawody sportowe, a zimą kuligi. Na zdjęciu spotkanie ze św. Mikołajem, zorganizowane dla dzieci policjantów przez koło w Mikołowie, 1932 r. (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)
- ➋ Zbiórka pieniędzy na rzecz bezrobotnych w Bielsku, zorganizowana przez koło przy Powiatowej Komendzie PWŚI. w Bielsku, 1933 r. (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)





⬆ Zespół teatralny koła w Mikołowie, 1931 r. (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)

⬇ Półkolonie letnie dla dzieci policjantów, zorganizowane przez koło przy Komendzie Rezerwy PWŚl. w Katowicach, sierpień 1939 r. (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)



Kres formacji

Kres Policji Województwa Śląskiego nadszedł wraz z wybuchem II wojny światowej. Już w 1938 r., w związku z niepewną sytuacją polityczną na arenie międzynarodowej, na formację spadły nowe zadania, a funkcjonariuszy objęto mobilizacją. Od 23 sierpnia 1939 r. śląscy policjanci ścierali się na terenach przygranicznych z niemieckimi oddziałami Freikorpsu Ebbinghaus, a po wybuchu wojny brali udział w obronie polskiej granicy oraz walczyli z regularnymi jednostkami Wehrmachtu. W nocy z 2 na 3 września rozpoczęła się ewakuacja niemal całego korpusu PWŚl. do punktów koncentracji na wschodnich terenach II RP. Po 17 września i agresji Armii Czerwonej na Polskę prawie 12,5 tys. polskich policjantów, w tym funkcjonariuszy PWŚl., dostało się do sowieckiej niewoli. Wiosną 1940 r. część z nich podzieliła tragiczny los niemal 22 tys. polskich obywateli – ofiar Zbrodni Katyńskiej.

Szacuje się, że we wrześniu 1939 r. poległo, zostało zamordowanych lub zmarło w wyniku ran ok. 2,5–3 tys. funkcjonariuszy Policji Państwowej oraz PWŚl. Podobnej liczbie udało się ewakuować za granicę. Choć formalnie Policja Województwa Śląskiego nigdy nie została rozwiązana, oficjalnie przestała istnieć 6 maja 1945 r. wraz ze zniesieniem przez Krajową Radę Narodową statutu organicznego województwa śląskiego. Przez kolejne dziesięciolecia działalność formacji skazana była na zapomnienie, a funkcjonariusze, którzy przeżyli wojnę, spotykali się z szykanami i ostracyzmem ze strony komunistycznych władz Polski.



⬆️ Załoga z posterunku granicznego w Łągiewnikach (obecnie dzielnica Bytomia) na fotografii wykonanej 31 sierpnia 1939 r. – w ostatnim dniu przed wybuchem wojny (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



⬆️ Funkcjonariusze PWŚl., którzy znaleźli się pod okupacją niemiecką, trafiali do obozów koncentracyjnych, obozów pracy lub byli zmuszani do służby w Policji Polskiej Generalnego Gubernatorstwa. Nielicznych wcielono siłą do Wehrmachtu lub niemieckiej policji. Na zdjęciu niemiecki żołnierz ze swoim „wojennym trofeum” na głowie – czapką służbową posterunkowego PWŚl., Bielsko, 3 września 1939 r. (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)

- Funkcjonariusze PWŚI., którzy zdołali we wrześniu 1939 r. przekroczyć granicę Rumunii i Węgier, zostali internowani. Niektórzy z nich przedostali się do Francji lub na Bliski Wschód, gdzie wstąpili do formowanych tam jednostek Wojska Polskiego. Na zdjęciu grób policjanta zmarłego 17 maja 1940 r. w Obozie Internowania w Slatinie na terenie Rumunii (ze zbiorów Grzegorza Grześkowiaka)



- ✓ Większość funkcjonariuszy Policji Państwowej oraz PWŚI., którzy po 17 września 1939 r. dostali się w ręce Sowietów, trafiła do obozów, łagrów i więzień, w tym do największego Obozu Specjalnego w Ostaszku na terenie ZSRS, przeznaczonego dla służb mundurowych. W lutym 1940 r. przebywało w nim 6396 jeńców. Na zdjęciu kolumna jeńców wojennych, w tym polskich policjantów, w drodze do sowieckich obozów (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policjanta 1939 r.)





- ⬆️ Wiosną 1940 r. niemal wszyscy jeńcy przetrzymywani w obozie w Ostaszkowie zostali zamordowani w czasie egzekucji przeprowadzonych w siedzibie Obwodowego Zarządu NKWD w Kalininie (obecnie Twer) i pochowani w „dołach śmierci” w rejonie wioski Miednoje. Podobny los spotkał oficerów Wojska Polskiego osadzonych w Obozach Specjalnych w Starobielsku i Kozielsku (pogrzebanych w Charkowie i Katyniu) oraz ludność cywilną, więzioną na terenie republik ukraińskiej i białoruskiej. Łącznie w ramach Zbrodni Katyńskiej zginęło niemal 22 tys. osób. Wśród nich największą grupą zawodową byli policjanci. Na fotografii naramiennik funkcjonariusza PWŚI. wydobyty z masowego grobu w Miednoje, fot. A. Załęski, sierpień 1991 r. (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)

Pamięć

W czasie prac badawczo-ekshumacyjnych prowadzonych w latach dziewięćdziesiątych XX w. w Miednoje w Rosji odkryto 25 masowych grobów, tzw. dołów śmierci, ze szczątkami pomordowanych jeńców Obozu Specjalnego NKWD w Ostaszkowie. 2 września 2000 r. uroczystie otwarto i poświęcono tam Polski Cmentarz Wojenny, wybudowany z inicjatywy Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa i przy wsparciu Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r. W uroczystości wzięły udział m.in. polskie władze państwowe oraz ponad 400-osobowa delegacja rodzin pomordowanych. Cmentarz w Miednoje jest dziś największą nekropolią policyjną na świecie. Pochowano na nim 6311 jeńców z Ostaszkowa, w tym 1231 funkcjonariuszy PWŚl. Szacuje się, że wśród nich kilkuset policjantów było weteranami powstań śląskich, co jednocześnie czyni ten cmentarz największą nekropolią powstańczą.



- ⤴ Kurtka mundurowa starszego przodownika PWŚI., wydobyta z „dołu śmierci” w Miednoje, fot. A. Załęski, sierpień 1991 r. (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)
- ⤴ Szczątki polskich jeńców wojennych ekshumowane z „dołu śmierci” w Miednoje, fot. A. Załęski, sierpień 1991 r. (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)
- ⤴ Na terenie Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach znajduje się Grób Policjanta Polskiego – Miejsce Pamięci Narodowej. Uroczysty pogrzeb prochów nieznanego funkcjonariusza policji II RP, ekshumowanych z „dołu śmierci” w Miednoje, odbył się 17 września 1993 r. Każdego roku w kwietniu organizowane są tam ogólnopolskie uroczystości upamiętniające Zbrodnię Katyńską, a we wrześniu – agresję sowiecką na Polskę. Głównym organizatorem jest Zarząd Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r. z siedzibą w Katowicach. Na zdjęciu złożenie trumny ze szczątkami do Grobu Policjanta Polskiego, 17 września 1993 r. (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)





- ▶ Poczet sztandarowy Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r. podczas pielgrzymki z okazji 10-lecia otwarcia i poświęcenia Polskiego Cmentarza Wojennego w Miednoje, wrzesień 2010 r. (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)



- ▶ Polski Cmentarz Wojenny w Bykowni koło Kijowa w Ukrainie. Na cmentarzu tym spoczywa 3435 polskich jeńców wojennych, osadzonych na terenie Zachodniej Ukrainy – ofiar Zbrodni Katyńskiej. Wśród pogrzebanych na tej nekropolii jest według szacunków ok. 200 funkcjonariuszy PWŚI. (ze zbiorów Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Rodzina Policyjna 1939 r.)

*Przyrzekam uroczyście: dobro Państwa Polskiego
oraz dobro publiczne mieć zawsze przed
oczyma; władzy zwierzchniej Państwa Polskiego
wierności dochować; Narodowi Polskiemu
wiernie służyć, wszystkich obywateli kraju
w równem mieć zachowaniu; przepisów prawa
strzec pilnie, obowiązki swoje spełniać gorliwie
i sumiennie, polecenia przełożonych wykonywać
dokładnie, tajemnicy urzędowej dochować.*

*Fragment roty przysięgi funkcjonariusza Policji Województwa
Śląskiego, 1925 r.*



Po zlikwidowaniu III powstania zastanawiała się Naczelna Rada Ludowa (...) czy na Górnym Śląsku utworzyć żandarmerię krajową, podobnie jak wówczas istniejącą na Śląsku Cieszyńskim, czy utworzyć policję na wzór Policji Państwowej, istniejącej już w Państwie Polskim. Ponieważ wykonanie służby bezpieczeństwa w miastach przez żandarmerię napotykałoby na trudności już ze względu na jej charakter wojskowy, uzgodniono, że na Górnym Śląsku i na całym terenie obejmującym Województwo Śląskie zostanie zorganizowana policja.

Podinsp. Józef Jeziorski, „10 lat Policji Województwa Śląskiego”, Kalendarzyk Policji Województwa Śląskiego 1933, Katowice 1932



INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ



Ogólnopolskie Stowarzyszenie
Rodzina Policyjna 1939 r.
z/s w Katowicach

ISBN 978-83-8229-558-0